

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Johanna Loikkanen

TULLIN TOIMENKUVA HUUMAUSAINEIDEN
MAAHANTUONTIRIKOKSISSA

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2018

	<p>OPINNÄYTETYÖ Huhtikuu 2018 Liiketalouden koulutusohjelma</p> <p>Tikkarinne 9 80200 JOENSUU puh. 013 260 6800</p>
<p>Tekijä</p> <p>Johanna Loikkanen</p>	
<p>Nimeke</p> <p>Tullin toimenkuva huumausaineiden maahantuontirikoksissa</p>	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Kansainvälistyminen on vaikuttanut merkittävästi huumausainerikollisuuden kasvuun, sillä suurin osa Suomen huumemarkkinoilla olevista aineista on peräisin ulkomailta. Huumeita salakuljetetaan hyvin vaihtelevasti maa-, vesi- ja ilmareittejä pitkin erityisesti etelästä ja lännestä. Vaikka valtaosa huumausaineiden salakuljetuksista on yksityishenkilöiden maahan tullessaan tekemiä väärinkäytöksiä, myös organisoituneilla ulkomaisilla rikollisryhmillä on merkittävä osuus. Suomessa huumausaineiden tuonnin ehkäiseminen ja niistä aiheutuvien terveysriskien vähentäminen on huumausainelain (373/2008) tavoite.</p> <p>Opinnäytetyön aihetta lähestyttiin perehtymällä taustoittavasti huumausaineiden salakuljetus- ja hallussapitorikoksiin. Tarkoituksena oli selvittää tullin oikeuksia ja velvollisuuksia tällaisten huumausainerikoksien estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä tullilain (304/2016) sekä rikostorjunnasta tullissa annetun lain (623/2015) avulla. Tullin suorittamaa tullirikosten esitutkintaa sääntelevät esitutkintalaki (805/2011) ja pakkokeinolaki (806/2011), jotka olivat myös keskeisessä osassa tätä opinnäytetyötä.</p> <p>Tässä lainopillisen tutkimusmenetelmän avulla toteutetussa opinnäytetyössä perehdyttiin tullin tehtäviin yhteiskunnallisesti merkittävän ongelman torjumisessa selvittämällä tutkimuskysymyksen oikeudellinen sisältö. Huumeisiin suhtautuminen on muuttunut yhä sallivammaksi, minkä vuoksi aihe on ajankohtainen tullin paljastaessa entistä enemmän huumausaineiden salakuljetustapauksia.</p>	
<p>Kieli</p> <p>suomi</p>	<p>Sivuja</p> <p>55</p>
<p>Asiasanat</p> <p>Huumausainerikokset, tullit, esitutkintalaki, pakkokeinolaki</p>	

	<p>THESIS April 2018 Degree Programme in Business Economics</p> <p>Tikkarinne 9 80200 JOENSUU FINLAND Tel. +358 13 260 6800</p>	
<p>Author</p> <p>Johanna Loikkanen</p>		
<p>Title</p> <p>The role of Finnish Customs in the Crimes of Imported Narcotics</p>		
<p>Abstract</p> <p>Globalization has affected the growth of narcotics crimes significantly, as most of the substances in the Finnish drug market are coming from abroad. Narcotics are smuggled into the country by land, water and air routes especially from the South and West. While most of the smuggling of narcotics is done by private individuals entering the country, organized crime groups also play an important role. In Finland, the purpose of the Narcotics Act (373/2008) is to prevent the import of narcotics and reduce the health risks they cause.</p> <p>In order to get acquainted with the subject of this thesis, it was important to take a closer look at the smuggling and possession offences. The purpose was to clarify rights and obligations of Finnish Customs in preventing, exposing and detecting these kinds of narcotic offences with the Customs Act (304/2016) and the Customs Crime Prevention Act (623/2015, unofficial translation). The Criminal Investigations Act (805/2011) and the Coercive Measures Act (806/2011) were also a central part of this thesis, as they regulate pre-trial investigations which are executed by Finnish Customs.</p> <p>This legal research method based thesis explored the role of the Finnish Customs in excluding the socially significant problem by investigating the legal content of the research question. The general attitude towards narcotics has recently changed to being more accepting. Therefore, the topic of this thesis is current while the Finnish Customs increasingly exposes narcotics smuggling cases.</p>		
<p>Language</p> <p>Finnish</p>	<p>Pages</p> <p>55</p>	
<p>Keywords</p> <p>Narcotics offences, Finnish Customs, the Criminal Investigation Act, the Coercive Measures Act</p>		

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Huumausainerikoksia koskeva säännöstö	10
2.1	Huumausainelainsäädännön taustaa.....	10
2.2	Salakuljetus	12
2.3	Hallussapito ja hankkiminen	14
2.4	Törkeä huumausainerikos	16
3	Tulli rikostorjunnassa	22
3.1	Tulli ja sen toiminta	22
3.2	Huumausainerikollisuuden torjunta	25
4	Tullirikoksen esitutkinta.....	28
4.1	Esitutkinnan suorittaminen.....	28
4.2	Esitutkinnassa selvittävät asiat	30
4.2.1	Esitutkinnassa käytettävät pakkokeinot	32
4.3	Esitutkintalain periaatteet.....	36
4.3.1	Tasapuolisuusperiaate.....	37
4.3.2	Oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen	38
4.3.3	Hienotunteisuusperiaate	39
4.3.4	Syyttömyysolettama.....	40
4.3.5	Vähimmän haitan periaate	41
4.3.6	Suhteellisuusperiaate	41
5	Pohdinta.....	43
5.1	Huumausainelainsäädäntö ja -rikollisuus.....	44
5.2	Tulli rikostorjuntatyössä	46
5.3	Opinnäytetyö prosessina	50

1 Johdanto

Rajaliikenteeseen kytkeytyy vakavaa rikollisuutta, massarikollisuutta ja ei-toivottuja ilmiöitä, jotka ovat vaarantavat yleistä järjestystä, turvallisuutta ja yhteiskuntaa. Yksi merkittävimmistä tähän vaikuttavista asioista on huumausaineiden salakuljetus. (HE 197/2008 vp, 4.) Kansainvälistyminen on merkittävästi lisännyt huumausainerikollisuutta Suomessa, vaikka maamme ei sijainnin ja väestön vähyyden vuoksi olekaan maailman huumekaupan ykkösmaita. Suurin osa Suomen huumemarkkinoilla olevista aineista on usein peräisin ulkomailta ja niin ikään suurten ja törkeiden huumausainerikosten takana ovat tavallisesti ammattimaiset sekä pitkälti organisoituneet rikollisryhmät. Yleensä Suomen huumemarkkinoilla maahantuojina ja salakuljettajina toimivat ulkomaalaiset, kun taas suomalaiset rikoksenteekijät ottavat huumelähetykset vastaan ja huolehtivat niiden jakelusta. Huumeiden salakuljettaminen Suomeen tapahtuu hyvin vaihtelevasti maa-, vesi- ja ilmareittejä pitkin etenkin etelästä ja lännestä. (Varjonen 2015, 130,132.)

Kansainvälisen huumausainekaupan ehkäisemisessä kansainvälisellä yhteistyöllä on keskeinen merkitys. Suomen huumausainelainsäädännön perustana toimivatkin kansainväliset sopimukset: vuoden 1961 Yhdistyneiden Kansakuntien (myöhemmin YK) yleissopimus (SopS 43/1965, sekä muutokset SopS 42/1975), jota laajennettiin vuoden 1971 yleissopimuksella (SopS 60/1976) koskemaan psykotrooppisia aineita sekä Wienissä vuonna 1988 hyväksytty huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa koskeva YK:n yleissopimus (SopS 44/1994). (Nuutila & Melander 2009, 1364.) Huumausaineita säännellään Suomessa huumausainelaila (373/2008), jonka tavoitteena on 1 §:n mukaan ehkäistä huumausaineiden laitonta tuonti Suomeen sekä vähentää myös muista huumaantumistarkoitukseen käytettävistä aineista johtuvia terveysriskejä (HE 22/2008 vp, 13; HE 327/2014 vp, 10).

Oikeudellisesta näkökulmasta katsoen on kuitenkin ollut vaikea löytää ratkaisua siihen, mitä aineita pidetään huumausaineina. Kyseessä onkin sopimuksen varainen asia, ja voimassa olevan huumausainelain mukaan Suomessa

huumausaineina pidetään kansainvälisin sopimuksin ja menettelyin sekä kansallisin päätöksin erikseen huumausaineiksi listattuja aineita. (Kainulainen 2016.) Huumausaineet voidaan kuitenkin jakaa pääpiirteittäin kolmeen eri ryhmään: lamaannuttaviin aineisiin (opiaatit, liuotinaineet), kiihottaviin aineisiin eli stimulantteihin (amfetamiini ja sen johdannaiset, kokaiini) sekä aistiharhoja aiheuttaviin aineisiin (hallusinogeenit, kannabis) (Nuutila & Melander 2009, 1373).

Käytännössä huumausaineen määritelmää pidetään kaksiportaisena: ensinnäkin huumausaine on määritelty yleisesti aineita ja valmisteita määrittelevissä asiakirjoissa ja päätöksissä, sekä toiseksi valtioneuvoston asetuksella antamassa tarkassa luettelossa. Huumausainelain 3 §:n mukaan huumausaineella tarkoitetaan esimerkiksi vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksen listojen I–IV aineita ja valmisteita sekä huumaantumistarkoitukseen käytettäviä ja terveydelle vaarallisia aineita¹, joiden valvontaan ottamista varten on tehty ilmoitus neuvoston päätöksen 2005/387/YOS mukaisesti. (HE 22/2008 vp, 13.) Tarkka luettelo huumausaineiksi määritellyistä aineista on annettu valtioneuvoston asetuksessa huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista (543/2008) (Kimpimäki 2015, 322). Asetuksessa mainitaan muun muassa Subutexin vaikuttavana aineena tunnettu buprenorfiini, Suomessa yleisimmin käytetyt aineet kannabis ja amfetamiini sekä amfetamiinin johdannaisena tunnettu metyleenidioksimetamfetamiini eli tavallisemmin ekstaasi. Huumausaineen määritelmän voidaan siten katsoa olevan Suomessa kansainvälisiä sopimuksia laajempi. (Tolvanen 2014, 879–880.) Lisäksi uusia, niin sanottuja muuntohuumeita ilmaantuu markkinoille vanhojen aineiden poistuessa tieltä. Esimerkiksi vuonna 2017 tulli paljasti vuosijulkaisunsa mukaan peräti 25 uutta ainetta. (Tulli 2017b.) Niinpä edellä mainittujen sopimusten huumausaineluetteloita täydennetään jatkuvasti (Tolvanen 2014, 879).

Huumausaineina pidettävien aineiden hallussapito ja tuonti Suomeen on kielletty huumausainelain 5 §:n perusteella (22/2008 vp, 14), mutta huumausainerikokset on käsitelty rikoslain (39/1889) luvussa 50 (HE 22/2008

¹ Huumaantumistarkoitukseen käytettävien terveydelle vaarallisten huumausaineiden ominaisuudet ja vaarallisuus arvioidaan huumausainelain 3 a §:n mukaan Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, poliisin ja tullin yhteistyöllä (HE 327/2014 vp, 11).

vp, 31). Lisäksi huumausaineiden tuontiin oleellisesti liittyvä salakuljetus on kriminalisoitu rikoslain luvussa 46 (HE 197/2008 vp, 8). Ensisijaisesti huumausaineet vaarantavat aineita käyttävien terveyttä, mutta useiden huumausaineiden lisätessä käyttäjän aggressiivisuutta ja hallitsematonta väkivaltaisuutta niiden käyttöön puuttuminen on perusteltua myös muiden ihmisten terveyden suojaamiseksi. Lisäksi tutkimusten perusteella käyttäjät rahoittavat huomattavan osan huumausaineista anastamallaan ja myymällään omaisuudella, jonka vuoksi huumausaineiden sääntely voi välillisesti suojata myös omaisuuden vallintaa koskevia oikeuksia. (Tolvanen 2014, 875.)

Käytännössä rikostorjuntatyön näkökulmasta katsottuna rajat ylittävä kansainvälinen organisoitunut rikollisuus on keskeinen kokonaisuus, jonka merkittävimpänä yksittäisalueena pidetään huumausainerikollisuutta. Toisaalta myös yksityishenkilöiden tekemät väärinkäytökset maahan tullessaan kattavat suhteellisen suuren osan huumausaineiden salakuljetuksista. (Rautio 2009, 1256.) Joka tapauksessa kansainvälistymisen sekä pääomien ja markkinoiden vapautumisen seurauksena rikoksentekijöillä on mahdollisuus liikkua nopeammin ja vaivattomammin (Lappi-Seppälä 2009, 66). Huumausaineiden maahantuontia torjutaan poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistyöllä, eli niin sanotulla PTR-yhteistyöllä. Pääsääntöisesti huumausaineet takavarikoidaan maan rajoilla, mutta toisinaan rikollisen toiminnan kokonaisvaltainen selvittäminen voi edellyttää esimerkiksi valvottua läpilaskua². (Varjonen 2015, 21.) Rajat ylittävän huumausainerikollisuuden torjuminen on yksi tullin yhteiskuntaa suojaavista tehtävistä (Tulli 2017a). Tulli suorittaa tätä tehtävää valvomalla niin Euroopan unionissa (myöhemmin EU) kuin kansallisestikin säädettyjen kieltojen ja rajoitusten noudattamista huolehtimalla maahan tuotavien tavaroiden ja ulkomaanliikenteen valvonnasta, paljastamalla ja ehkäisemällä tullirikoksia sekä suorittamalla niiden esitutkintaa³ (HE 153/2015 vp, 8).

² Pakkokeinolain 10:41 §:n mukaan tekeillä olevaan rikokseen osallistuvien tunnistamiseksi tai rikoksen selvittämiseksi esitutkintaa suorittava tullin saa olla puuttumatta huumausaineen kuljetukseen tai muuhun toimitukseen (HE 222/2010 vp, 349).

³ Esitutkinnalla tarkoitetaan rikosprosessin ensimmäistä vaihetta, jossa selvitetään, täyttyykö rikostunnusmerkistö (HE 222/2010 vp, 162).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää tullia koskevan lainsäädännön sekä lain esitöiden avulla tullin toimivaltuuksia ja velvollisuuksia huumausaineiden maahantuontirikoksien estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä. Seuraavassa luvussa käsiteltiin taustoittavasti rikoslain avulla, mitä huumausainerikoksella tarkoitetaan sekä keskityttiin huumausaineiden salakuljetukseen, hallussapitoon ja hankkimiseen, jotka ovat opinnäytetyön aiheen kannalta oleelliset rikoksen tekemuodot. Lisäksi tutustuttiin huumausainerikoksen törkeään muotoon. Seuraavaksi avattiin tullin toimintaa ja perehdyttiin tullin yksittäisiin lakisääteisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin rikostorjunnasta tullissa annetun lain (623/2015, myöhemmin tullin rikostorjuntalaki), esitutkintalain (805/2011) ja pakkokeinolain (806/2011) mukaisesti. Huumausaineiden ja lääkeaineiden raja on usein häilyvä ja osa lääkeaineista luokitellaan huumaaviksi aineiksi. Työ rajattiin kuitenkin koskemaan vain huumausaineita ja niiden valmisteita sekä huumausaineiksi katsottavia lääkeaineita, joten lääkkeitä ja huumausaineiden lähtöaineita suljettiin tutkimuksen ulkopuolelle. Myöskään kuluttajamarkkinoilta kiellettyjä psykoaktiivisia aineita⁴ ei käsitelty tarkemmin.

Huumausainerikosten näkyvyys mediassa on suuri ja ne herättävät paljon keskustelua. Varsinkin Helsingin huumepoliisin entisen päällikön Jari Aarnion tapaus on herättänyt huomiota ollessaan esillä jo vuodesta 2013 lähtien. Kyseisen tapauksen arvellaan olevan myös yksi Suomen kalleimmista oikeudenkäynneistä. Tällaiset herättävät väistämättä kysymyksiä samalla viranomaistoiminnan tärkeydestä ja luotettavuudesta huumausaineiden maahantuonnin torjunnassa. Opinnäytetyön aiheen tärkeyttä korostaa myös se, että huumekaupassa ovat mukana entistä nuoremmat, jopa lapset. Nykypäivänä huumemyönteisempi asenne ja huumausaineiden hankkimisen helppous iästä huolimatta onkin erityisen huolestuttavaa. Tähän viittaa myös Aamulehdessä 26.9.2017 julkaistu uutinen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2017 valtakunnallisesti teettämästä kouluterveyskyselystä, johon osallistuivat peruskoulun 8.–9.-luokkalaiset, lukion vuosikurssit 1–2 sekä ammatillisen oppilaitoksen opiskelijat. Kyselyn tuloksien mukaan liki 39 prosenttia

⁴ Kuluttajamarkkinoilta kielletyillä psykoaktiivisilla aineilla tarkoitetaan huumaantumistarkoituksessa käytettäviä, mahdollisesti terveydelle vaarallisia aineita, joista on neuvoston päätöksen mukaisesti tehty ilmoitus Euroopan unionin yhteiseen varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmään valvontaan ottamista varten (HE 327/2014 vp, 8).

peruskoululaisista oli sitä mieltä, että huumeiden hankkiminen omalta paikkakunnalta on helppoa. Toisen asteen opiskelijoiden kohdalla luku nousi jopa 52 prosenttiin. (Saarinen 2017.) Lisäksi Aamulehdessä 15.9.2017 julkaistu uutinen siitä, että Valkeakoskella on tavattu jopa 11-vuotiaita huumeidenkäyttäjiä, on pysäyttävä. Uutisessa ei ole kyse yksinomaan kannabiksesta⁵, vaan mukana on ollut myös kovia huumeita. (Keskinen 2017.)

Opinnäytetyö on toteutettu lainopillisena kirjoituspöytätyönä. Lainoppi eli oikeusdogmatiikka perustuu voimassaoleviin oikeuslähteisiin, joita käytetään etusija- ja käyttöjärjestyssääntöjen mukaisessa järjestyksessä. Lainoppi selvittää käsiteltävän oikeusongelman voimassa olevan oikeuden ja pyrkii vastaamaan, kuinka tilanteessa tulisi oikeusjärjestyksen mukaan toimia. Oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tutkimisen sekä niiden sisällön selvittämisen lisäksi lainopin tehtävänä on systematisoida eli jäsentää voimassa olevaa oikeutta. Systematisointi auttaa löytämään oikeat säännökset ja hahmotamaan oikeudellisen järjestelyn kokonaiskuvaa. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2008, 20.)

Lainopin näkökulmasta lakeja ja muita säädöksiä pidetään tärkeimpinä oikeuslähteinä. Oikeuslähteellä tarkoitetaan lähdettä, joka pitää sisällään tietoa oikeuden sisällöstä. Epäselvien säädöstekstien tulkinnassa apuna voidaan käyttää esimerkiksi säädösten valmisteluaineistoja, oikeustapauksia ja oikeuskirjallisuutta. Lisäksi oikeuslähteet jaetaan kolmeen luokkaan velvoittavuutensa mukaisesti. Vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin kuuluvat laki sekä maan tapa, ja heikosti velvoittaviin lainsäätäjän tarkoitus ja tuomioistuinten ratkaisut. Sallittuja oikeuslähteitä ovat muun muassa oikeushistorialliset sekä oikeusvertailevat argumentit ja oikeustiede, joista jälkimmäisellä on oikeuslähteenä suuri merkitys. (Husa ym. 2008, 32–33.)

⁵ Hamppukasvista valmistettava kannabis on Suomessa yleisin käytettävä huumausaine. Kannabiskasvista saatavat hasis ja marihuana ovat mietoja huumeita, joiden käyttö voi johtaa kovempiin huumeisiin. Vaikka hamppukasvin kasvattaminen onnistuu Suomessakin, pääosa kannabiksesta ja muista huumausainesta on peräisin ulkomailta. (Tolvanen 2014, 879–880.)

2 Huumausainerikoksia koskeva säännöstö

2.1 Huumausainelainsäädännön taustaa

Huumausainerikoksia koskevat säännökset siirrettiin huumausainelaista rikoslakiin vuonna 1993 (HE 180/1992 vp, 14). Lainmuutoksen yhteydessä säännöksiä muutettiin vastaamaan paremmin uudistettua rikoslakia ja samalla lainsäädäntöön tehtiin eräitä muutoksia, joita Wienin sopimus edellytti. Huumausainerikoksen tekotapaluetteloa muokattiin vastaamaan paremmin kansainvälisiä velvoitteita, ja samalla luovuttiin erillisistä huumausaineiden salakuljetusta koskevista tunnusmerkistöistä⁶ ja otettiin tuonti huumausainerikoksen tekomuodoksi. (Kimpimäki 2015, 317.) Rangaistusasteikkoja korotettiin, ja huumausainerikoksen edistäminen ja valmistelu säädettiin laajemmin rangaistavaksi (Nuutila & Melander 2009, 1364). Vuonna 2001 huumausaineen käyttö erotettiin omaksi tunnusmerkistöksi sitä varten tapahtuvasta vähäisen huumausainemäärän hankkimisesta ja hallussapidosta, jolloin rangaistusmääräysmenettelyn soveltaminen näihin tekoihin mahdollistui (Kimpimäki 2015, 317).

Vuonna 2006 EU:n huumausaineuipitepäätöksen täytäntöönpanouudistuksen myötä huumausainerikoksen tekotapoja laajennettiin ja törkeä huumausainerikoksen edistäminen kriminalisoitiin. (Nuutila & Melander 2009, 1364–1365.) Koska maahantuonnin yritys oli säädetty rangaistavaksi, katsottiin että kuljettamisen ja kuljetuttamisen yrityksen säätäminen rangaistavaksi oli perusteltua (HE 53/2006 vp, 17). Näin vuonna 2006 kriminalisoitiin myös kuljettamisen ja kuljetuttamisen yritys (Kimpimäki 2015, 317). Huumausainelaki uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 2008, jolla oli rikoslain kannalta merkitystä lähinnä rangaistavien huumausaineiden piirin laajenemisen osalta. (Nuutila & Melander 2009, 1364–1365.)

⁶ Yleissäännös salakuljetuksesta oli kuitenkin vuodesta 1991 lähtien rikoslain 46 luvussa (HE 66/1988 vp, 157).

Tässä luvussa käydään läpi maahantuonnin kannalta olennaiset huumausainerikokset. Rikoslain 50:1 §:n mukaan huumausainerikoksella tarkoitetaan huumausaineen laitonta maahantuontia, kuljettamista⁷ tai kuljetuttamista tai hankkimista sekä näiden tekojen yritystä ja hallussapitoa. Huumausainerikoksen yritys on myös aiheellista rinnastaa täytettyyn tekoon, sillä usein yritystilanteissa on tekijästä riippumatonta, täyttyykö rikos vai ei. (HE 180/1992 vp, 20.) Esimerkkinä tästä korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2014:59, jossa oli kysymys siitä, oliko vaara rikoksen täyttymisestä jäänyt syntymättä satunnaisen syyn vuoksi. Tapauksessa A ja B olivat menneet noutamaan etukäteen tiedossa olleesta paikasta maastokätkössä olevan neljän kilogramman amfetamiinierän, jonka he yhdessä olivat yrittäneet kuljettaa ja hankkia. Poliisi oli kuitenkin vaihtanut huumausaine-erän tilalle valepakkauksen, jonka paino oli 3,17 kilogrammaa. Korkein oikeus katsoi, että poliisin tieto teosta ja pakettien vaihtaminen on ollut A:n ja B:n kannalta sattumanvaraista. A ja B tuomittiin törkeästä huumausainerikoksesta 3,17 kilogramman amfetamiinierän kuljettamisen yrityksestä.

Edellä mainitut tekomuodot ovat monesti päällekkäisiä ja käytännössä rikoksen tekijä syyllistyy useaan eri huumausainerikokseen samalla kertaa. Esimerkiksi tekijä, joka tuo huumausainetta maahan, levittää sitä ja ottaa ehkä omaan käyttöön osan, on syyllistynyt useaan huumausainerikoksen tunnusmerkistössä mainittuihin tekemuotoihin. Tekoa pidetään kuitenkin vain yhtenä huumausainerikoksena, sillä aiemmin mainitut tekomuodot ovat saman rangaistussäännöksen alaisia. (HE 180/1992 vp, 20, 22.) Huumausainerikoksesta ja rikoksen yrityksestä tuomitaan rikoslain 50:1 §:n mukaan saman rangaistusasteikon perusteella sakkoon tai enintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen (HE 22/2008 vp, 32).

⁷ Kuljettaminen edellyttää tietoa siitä, että kuljetettava aine on huumausainetta (Kainulainen 2007, 8).

2.2 Salakuljetus

Rikoslain 50:1 §:n tarkoittamana huumausainerikoksena pidetään 3 kohdan mukaan huumausaineen laitonta maahantuontia, kuljettamista ja kuljetuttamista sekä näiden yritystä (HE 180/1992 vp, 20; HE 53/2006 vp, 17). Laittomaan maahantuontiin liittyviä säännöksiä on myös muualla rikoslaissa (Rautio 2009, 1254). Koska huumausaineiden tuontia rajoitetaan niiden haitallisuuden ja vaarallisuuden vuoksi, tällaisen kiellon rikkomiseen sovelletaan usein salakuljetukseen liittyviä säännöksiä (Rautio 2009, 1245). Rikoslain 46:4 §:n mukaan salakuljetukseen syylistyy henkilö, joka tuo tai yrittää tuoda maahan kiellettyä tavaraa maahantuontiin liittyvien säännösten tai määräysten vastaisesti (HE 197/2008 vp, 8). Salakuljetus tai sen yritys paljastuu useimmiten epäilyttävän käyttäytymisen vuoksi (Nuutila & Melander 2009, 1367). Myös salakuljetuksesta tuomitaan pykälän mukaan sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeuteen. Salakuljetuksen rangaistussäännöksen tarkoitus on edistää maahantuontia rajoittavien lakien tavoitteita, kuten esimerkiksi vähentää tuontitavaroiden aiheuttamia vaaroja. (Rautio 2009, 1253.)

Salakuljetusrikos edellyttää tahallisuutta (Rautio 2009, 1255). Joissain tapauksissa tahallisuus voi kuitenkin jäädä uupumaan, sillä huumeita voidaan kätkeä toisen kulkuneuvoon tai matkatavaroihin tämän tietämättä. Tällä tavoin hyväksikäytetyn sivullisen on huumausainelain 8 §:n mukaan toimitettava huumausaineet välittömästi poliisi-, tulli- tai rajavartiolaitosviranomaisille saadessaan tietää hallussaan olevista aineista. Näin toiminutta niin sanottua tietämätöntä huumehuriiria ei rangaista, koska hänen toimintansa on ollut vailla tahallisuutta. Kun huumausaineita lähetetään postitse, pidetään sekä lähettäjää että vastaanottajaa salakuljettajana. Tällöin kuitenkin syyttäjän on pystyttävä näyttämään, että vastaanottaja on luvannut ottaa lähetyksen vastaan ja ollut tietoinen lähetyksen sisällöstä. (Tolvanen 2014, 886–887.) Huumeiden lähettäminen postitse on varsin yleinen tapa, mutta vastaanottajan etukäteen tekemä sopimus lähetyksestä voi joskus jäädä epäselväksi. Tällöin tahallisuus päätellään olosuhteista. (Nuutila & Melander 2009, 1380.)

Kuten aiemmin jo mainittiin huumausainerikoksen yritys, tässä tapauksessa salakuljetuksen yritys, rinnastetaan täytettyyn tekoon (Tolvanen 2014, 885). Salakuljetusrikoksen katsotaan olevan maahantuonnin yritys silloin, kun laitto-
man tavarat maahantuonti paljastuu tullitarkastuksessa (Rautio 2009, 1247, 1255). Tapauksessa KKO 2017:93 A:n oletettiin kuljettaneen huumausaineita Saksasta Suomeen kuudesti käyttäen samaa autoa, jonka tavaratilaan oli salakuljetusta varten rakennettu suurehko kätkötila. Pääosin kaikki matkat olivat noudattaneet samaa kaavaa: juuri ennen matkaa A sai kyseisen auton, joka oli ollut joko X:llä tai Y:llä lainassa. Suomessa ollessaan A oli luovuttanut ajoneuvon Y:lle, ja muutaman tunnin kuluttua saanut auton takaisin käyttöönsä ja ajanut takaisin Saksaan saman päivän aikana. Viiden ensimmäisen matkan huumausaine-eriä ei ollut tavattu keneltäkään, eikä niistä ollut tehty muitakaan havaintoja. Kuudennella kerralla Suomen tulli oli maahantulon yhteydessä ottanut A:n kiinni ja takavarikoinut auton kätkötilasta löytyneen hieman alle 12,5 kilogramman marihuanaerän. Ensimmäisestä kerrasta käräjäoikeus kuitenkin hylkäsi syytteen törkeästä huumausainerikoksesta, sillä ei A:n ei voitu todistettavasti osoittaa tienneen kuljettavansa huumausainetta. Sen jälkeen A:n on täytynyt olla tietoinen laittomasta toiminnasta. Korkein oikeus tuomitsi A:n viidestä törkeästä huumausainerikoksesta yhteiseen neljän vuoden ja kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen.

Laittoman maahantuonnin yrityksestä voi olla myös kyse tilanteessa, jossa huumausaineita ei vielä varsinaisesti kuljeteta tai kuljetuteta: salakuljetuksen yrityksenä voidaan pitää esimerkiksi maahantuontiluvan hankkimista huumausaineelle virheellisin tiedoin. Käytännössä epäonnistunutkin salakuljetusta pidetään täytettynä huumausainerikoksena. (Nuutila & Melander 2009, 1379.) Esimerkiksi lentokentällä tai muulla raja-asemalla tekijän jäädessä kiinni ennen rajamuodollisuuksia teko ei ole ehtinyt edetä varsinaisen salakuljetuksen yritykseksi, mutta tekijä on joka tapauksessa syyllistynyt huumausainerikokseen huumausainetta kuljettamalla tai hallussa pitämällä. Kuljetuttamisen yritysmuoto täyttyy jo silloin, kun lähetys luovutetaan kuljetettavaksi. (Tolvanen 2014, 885.)

Salakuljetus määritellään rikoslain 46:5 §:n mukaan sakolla rangaistavaksi lieväksi salakuljetukseksi, jos tavarat arvo, määrä tai muut rikokseen liittyvät

seikat huomioon ottaen teko on kokonaisuutena arvostellen vähäinen (HE 197/2008 vp, 8). Rikoslakiin otettu säännös lievästä salakuljetuksesta helpottaa vähäisten rikosten käsittelyä yksityishenkilöiden tekemissä väärinkäytöksissä, sillä prosessuaalisesti kevyemmän rangaistusmääräysmenettelyn käyttö ei ole mahdollista salakuljetuksen rangaistusasteikolla. Arvioitaessa kokonaisuuden vähäisyyttä on otettava huomioon huumausaineen määrä ja salakuljetuksesta terveydelle aiheutuneet uhat. Lisäksi kokonaisarvostelussa kiinnitetään huomiota niiden tavoitteiden tärkeyteen, joiden toteutumista rajoituksilla haetaan. Rikkomuksesta aiheutuvan vaaran suuruus sekä sen toteutumisen todennäköisyys vaikuttavat myös arviointiin. (Rautio 2009, 1256.)

2.3 Hallussapito ja hankkiminen

Huumausaineiden laitton hallussapito ja hankkimisen yritys on kriminalisoitu rikoslain 50:1.1 §:n 5 kohdassa (HE 180/1992 vp, 21). Säännöksen mukaan henkilö, jolla on hallussaan vähäistä suurempi määrä huumausainetta, on tuomittava hallussapidosta huumausainerikokseen. Määrällä on merkitystä siinä määrin, että tällöin oma käyttötarkoitus ei muuta tekoa huumausaineen käyttörikkokseksi. Kun huumausainetta pidetään hallussa omaa käyttöä varten vähäinen määrä tai sitä yritetään hankkia vähäinen määrä, teosta tuomitaan rikoslain 50:2 a §:n mukaan huumausaineen käyttörikkoksesta sakkoon tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen. Teon kuitenkin edellytetään tapahtuneen niin, että kyseessä on vähäinen määrä huumausainetta ja jota tekijän on itse tarkoitus käyttää sitä. (HE 213/2000 vp, 19.)

Huumausaineen hallussapito luo oletuksen tahallisuudesta, mutta vain tahallista hallussapitoa pidetään rangaistavana (Tolvanen 2014, 891). Laittomaan hallussapitoon voi syyllistyä lopullisen käyttäjän lisäksi myös henkilö, jolla huumausaine on säilytyksessä vaikkei hän itse sitä omistaisi. Huumausainetta voidaan esimerkiksi lähettää postitse henkilön noudettavaksi ilman, että hän on lähetyksen sisällöstä tietoinen. Näin ainetta voi päätyä henkilön haltuun sattumaltakin. (HE 180/1992 vp, 21.) Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2018:3 oli kyse huumausaineen tilaamisesta postitse. Tapauksessa Espanjasta tulleen huume-

lähetyksen vastaanottajaksi oli merkitty A ja toimitusosoitteeksi hänen kotiosoitteensa, mutta A kiisti tilanneensa lähetystä tai tietävänsä siitä mitään. Tullivalvonnassa löydettyä erittäin vahvaa amfetamiinia sisältävää lähetystä ei toimitettu perille. Korkein oikeus katsoi asiassa saatua näyttöä arvioidessaan varteenotettavimpana vaihtoehtona sitä, että joku muu on tehnyt tilauksen A:n lukuun. A:n kertomuksen uskottavuus sekä syytteen tueksi esitetyt todisteet ja muut asiat eivät korkeimman oikeuden johtopäätöksen mukaan riitä sulkemaan pois epäilyä siitä, että A ei ole laittomasti tuonut maahan kyseistä huumelähetystä. Ratkaisussaan korkein oikeus vapautti A:n hovioikeuden tuomitsemasta neljän kuukauden ehdollisesta vankeusrangaistuksesta.

Vaikka lähetyksestä ei olisi etukäteen tehty sopimusta, vastaanottaja voi syyllistyä huumausainerikokseen, mikäli hän ei sisällön selvitettyään toimita lähetystä esitutkintaviranomaisille (Tolvanen 2014, 887). Hyväksikäytetty vastaanottaja toimii tähän asti erehdyksen vallassa, vailla tahallisuutta (Nuutila & Melander 2009, 1383). Tässäkin tapauksessa huumausainelain 8 §:n perusteella huumausainetta haltuunsa saanut ja hallussapitoon oikeuttamaton on velvollinen luovuttamaan aineen viipymättä poliisi-, tulli- tai rajavartiolaitosviranomaiselle (HE 180/1992 vp, 21).

Henkilöllä ei tarvitse olla yksinoikeutta tai hallintaa huumausaineeseen, ja tällöin esimerkiksi seurueen jokainen jäsen syyllistyy hallussapitoon, kun huumausaine on hankittu yhteiskäyttöön (HE 180/1992 vp, 21). Huumausaineen hallussapidon ei myöskään katsota edellyttävän aineen fyysistä hallussapitoa (Kainulainen 2007, 8). Riittää, että tekijällä on mahdollisuus noutaa esimerkiksi maahan kaivettu huume tai päästä käsittelemään välivarastossa olevaa huumetta. Näin ollen hallussapidon kriteeri täyttyy myös tilanteessa, jossa henkilöllä on hallinnassaan huumeita sisältävän kaapin avain. (Nuutila & Melander 2009, 1382.) Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2001:91 A:n katsottiin pitävän hallussaan kokaiinierää, joka oli piilotettuna huoltoaseman tiloihin. Korkein oikeus totesi hallussapidon perusteiksi A:n tiedon huume-erän kätköpaikasta, josta aine oli noudettavissa. Myös se, että A olisi toimeksiantonsa perusteella voinut tosiasiallisesti käskää toisen henkilön hakemaan huumausaineen kätköstä määräämäänään ajankohtana, puolsi hallussapidon tunnusmerkkien täyttämistä.

Käräjäoikeus tuomitsi A:n törkeästä huumausainerikoksesta kahden vuoden ja kuuden kuukauden vankeuteen. A:n valituksesta huolimatta ei hovioikeus eikä korkein oikeus muuttanut käräjäoikeuden antamaa tuomiota.

Toisaalta huumelähetyksestä tulleen postin saapumisilmoitusta ei lueta hallussapidoksi, mutta se voidaan rangaista huumausaineiden hankkimisen yrityksenä. Huumausaineen hankkiminen ja hankkimisen yritys rangaistaan huumausainerikoksena tai huumausaineen käyttörikoksena samoilla kriteereillä kuin hallussapito. Hankkimisyritys voidaan kuitenkin jättää rankaisematta, jos kyseessä on kelvoton yritys. (Nuutila & Melander 2009, 1382–1383.) Kelvottomana huumausaineen hankkimisen yrityksenä pidetään tilannetta, jossa huumausainetta yritetään hankkia sellaiselta henkilöltä, joka ei pidä niitä hallussaan tai myy ollenkaan. Kun osto-yritys epäonnistuu siksi, ettei myyjällä juuri sillä hetkellä ole hallussaan huumausainetta, mutta tämä olisi valmis hankkimaan sitä ostajaa varten, on huumausaineen hankkimisen yritys rangaistava. Rikoksen tunnusmerkistön voidaan siis katsoa täyttyvän, jos huumausaine-erä oli myyjällä olemassa tai sen hankkimiseen oli realistinen mahdollisuus. (Tolvanen 2014, 892–893.) Yritys on rangaistava myös tilanteessa, jossa teon onnistuminen on todellisuudessa ollut mahdollista, mutta lopullisesta hankkijasta riippumattomista syistä epäonnistunut (Nuutila & Melander 2009, 1383). Huumausainerikoksen valmistelutoimet tai sen suunnitteleminen eivät kuitenkaan ole rangaistavia (Tolvanen 2014, 893).

2.4 Törkeä huumausainerikos

Törkeä huumausainerikos on edellä mainittua rikoslain 50:1 §:n mukaista perusrikosta törkeämpi muoto, jonka kvalifiointiperusteet luetellaan rikoslain 50:2 §:ssä tyhjentävästi. Koska edellä mainitun huumausainerikoksen perusmuodon yritys rinnastetaan täytettyyn tekoon, yrityksen rangaistavuuden säännöstä sovelletaan myös törkeässä huumausainerikoksessa. (HE 180/1992 vp, 22–23.)

Rikoslain 50:2.1 §:n 1 kohdan mukaan huumausainerikos on törkeä, jos rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai ainetta on huomattavan

suuri määrä. Erittäin vaarallinen huumausaine voidaan määritellä kolmella eri perusteella. Ensinnäkin erittäin vaarallisella huumausaineella voidaan tarkoittaa ainetta, jonka virheelliseen annosteluun liittyy hengenvaara. (HE 180/1992 vp, 22.) Yliannostuskuoleman tulee olla mahdollista nimenomaan tavallisen käytön yhteydessä. Tyypillisesti heroini sekä siihen rinnastettavissa olevat opiaatit täyttävät tämän kriteerin. (Tolvanen 2014, 900.)

Toiseksi lyhytaikaisenkin käytön aiheuttama vakava terveydellisen vaurion vaara voi kvalifioida aineen erittäin vaaralliseksi. Lyhytaikaisen käytön aiheuttamalla terveydenvaaralla voidaan tarkoittaa esimerkiksi keskushermoston vaurioita, jotka voivat syntyä kertakäytöstä tai joistakin käyttökerroista. (HE 180/1992 vp, 26.) Esimerkiksi LSD:n ja crackin tiedetään aiheuttavan tällaista vaaraa keskushermostolle, mutta myös amfetamiini ja kokaiini voivat tuhota elimistöä monella tavalla jo muutamalla käyttökerralla. (Kainulainen 2007, 5.) Lisäksi ekstaasi ja Subutex on oikeuskäytännössä katsottu erittäin vaarallisiksi huumausaineiksi, mutta hasista tai marihuanaa ei sen sijaan pidetä erittäin vaarallisena huumausaineena (Nuutila & Melander 2009, 1394).

Kolmanneksi erittäin vaarallisella huumausaineella voidaan tarkoittaa ainetta, joka aiheuttaa käyttäjälle voimakkaita vieroitusoireita (HE 180/1992 vp, 26). Vieroitusoireet ovat huumeiden käyttöön liittyviä oireita, jotka ilmenevät aineen vaikutuksen loputtua. Ne voivat ilmetä sekä psyykkisinä että fyysisinä oireina tai molempina. Oireet vaihtelevat käyttäjän ja aineen mukaan, mutta ovat voimakkaimmillaan lyhytvaikutteisten opioidien käytön jälkeen. (Nuutila & Melander 2009, 1394.) Esimerkiksi oopiumista tehtyjen huumausaineiden tiedetään aiheuttavan voimakkaita vieroitusoireita (HE 180/1992 vp, 26).

Useimmiten keskeisin kriteeri huumausainerikoksen törkeyttä arvioitaessa on aineen suuri määrä (HE 180/1992 vp, 22). Tätä ei kuitenkaan voida ilmaista tarkasti, vaan se on riippuvainen aineesta ja sen voimakkuudesta. Eri aineiden määriä voidaan suhteuttaa toisiinsa esimerkiksi tavanomaisilla kerta-annoksilla. (Kainulainen 2007, 4.) Kun normaalissa käytössä aineesta saa vähintään satoja kerta-annoksia, voidaan tällaista määrää pitää suurena. Yleensä suuren määrän kriteeri liitetään salakuljetustapauksiin. (Nuutila & Melander 2009, 1394.)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2018:7 A oli kasvattanut 54 hamppukasvia ja kysymys oli niistä saatavasta huumausainemäärästä. Lähtökohtaisesti korkein oikeus totesi marihuanan olevan vähemmän haitallinen aine verrattuna moneen muuhun huumausaineeseen, mutta perusteluissa todettiin myös sen käyttöön liittyvän merkittäviä terveydellisiä riskejä. A:n mukaan hänen tarkoituksenaan oli viljellä marihuanaa vain omaa käyttöä varten, mutta tavanomaista suunnitelmallisemman teon katsottiin olevan varsin laajamittaista, jonka seurauksena riski aineen leviämisestä muille on ollut olemassa. Korkein oikeus kumosi hovioikeuden alentaman tuomion syyksilukemisen ja rangaistusseuraamuksen osalta, ja pysytti käräjäoikeuden antaman tuomion, jonka mukaan kyseessä olevan huumausaineen määrää pidettiin suurena. A tuomittiin törkeästä huumausainerikoksesta yhden vuoden ja yhden kuukauden vankeusrangaistukseen.

Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelemisen on mainittu ankaroittamisperusteena pykälän 2 kohdassa. Tällaisessa tilanteessa on yleensä kyse suurista määristä huumausainetta. (HE 180/1992 vp, 22.) Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2005:56 A oli pitänyt myyntiä varten hallussaan 100 grammaa amfetamiinia sekä suuren määrän ekstaasitabletteja. Tapauksessa A ei ollut itse juurikaan käyttänyt huumausaineita, ja korkein oikeus katsoi hänen toimineen levitysketjun yläpäässä intressinään taloudellisen hyödyn saavuttaminen. A oli myynyt kaiken amfetamiinin sekä suurimman osan ekstaasitableteista. Kyseessä oli huomattavan suuresta määrästä erittäin vaarallista huumausainetta, ja A tuomittiin törkeästä huumausainerikoksesta seitsemäksi vuodeksi vankeuteen. Taloudellisen hyödyn tavoittelun kriteerin soveltaminen ei kuitenkaan edellytä, että hyötyä on todella saatu. Näin peruste saa merkitystä myös tilanteessa, jossa laajamittaista toimintaa tavoitellut rikoksentekijä saadaan kiinni toiminnan alkuvaiheessa niin, että hän ei ole ehtinyt vielä käsitellä suurta huume-erää. (Nuutila & Melander 2009, 1395.) Toisaalta huomattavaa taloudellista hyötyä voidaan tavoitella myös levittämällä pieniä määriä poikkeuksellisen arvokasta huumausainetta (Kainulainen 2007, 6).

Kolmas törkeän huumausainerikoksen kvalifiointiperuste on 3 kohdan mukaan toimiminen osana huumausainerikosten laajamittaiseen tekemiseen erikoistu-

nutta ja järjestäytyntä rikollisryhmää (HE 180/1992 vp, 22). Tällaisessa rikollisryhmässä tunnusomaista on jonkinasteinen hierarkia johdon ja käskyvallan alla olevien henkilöiden välillä sekä työnjako, joka on suunniteltu erityisesti huumausainerikosten laajamittaisen toteutuksen vuoksi (HE 263/2014 vp, 5, 41). Lainkohdan tarkoittamaksi erityiseksi organisoitumiseksi ei lueta pelkkää yhteistoimintaa, jolla huumausaineita hankitaan (Nuutila & Melander 2009, 1397). Järjestäytyneessä rikollisryhmässä tunnusomaista on toiminnan ketjutus: yksi rahoittaa toimintaa, toinen hankkii huumausaineen ulkomailta, kolmas hoitaa maahantuonnin, neljäs toimii jakelun organisoijana ja niin sanotut ylemmän tason jakelijat jakavat huumausaineen edelleen paikallisille välittäjille, joilta käyttäjät ostavat aineen. Lisäksi useat käyttäjät toimivat aineen vähittäismyyjinä. (Tolvanen 2014, 905.)

Edellä mainittua kvalifiointiperustetta voidaan soveltaa vain, jos osallinen on ainakin osittain tiennyt toimivansa osana laajamittaista rikollistoimintaa. On mahdollista tuomita päätekijä törkeästä huumausainerikoksesta toiminnan järjestäytyneisyyden perusteella, mutta hierarkiassa alempana olevat osalliset esimerkiksi avunannosta huumausainerikokseen. Perustetta voidaan soveltaa siis muun muassa kuriiriin, joka osana laajamittaista toimintaa tuo maahan erän huumausainetta. (Nuutila & Melander 2009, 1397.) Usein pientä palkkiota vastaan toimivien kuriirien rangaistusta mitattaessa on huomioitava tekijän asema hierarkiassa ja muut syyllisyyttä sekä syyttömyyttä puoltavat seikat. Näin yksittäistapauksissa tuomittava rangaistus ja teon todellinen moitittavuus vastaavat toisiaan. (Leinonen 2014, 70.) Tästä hyvänä esimerkkinä toimii korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2017:9, jossa A oli toiminut kuriirina palkkiota vastaan ja ohjeiden mukaan. Tapauksen taustalla oli levitystarkoituksessa A:n Suomeen laittomasti kuljettama, hieman alle kahdeksan kilogramman erä amfetamiinia. Korkeimman oikeuden perustelujen mukaan A:n on täytynyt tietää maahantuonnin liittyneen organisoidun rikollisryhmän toimintaan ja että kyseessä oli hyvin suuri määrä erittäin vaarallista huumausainetta. Koska A:n ei näyttöjen perusteella voitu kuitenkaan katsoa hyötyvän palkkiota enempää ja osallistuneen rikoksen suunnitteluun, huumausaineen hankintaan tai levittämiseen, korkein oikeus totesi, että A:n rangaistuksen tulee olla huomattavasti alempi tämän osuuden rajoituessa kuriirina toimimiseen. Ratkaisussaan korkein oi-

keus alensi kärkeäoikeuden tuomitsemaa ja hovioikeuden pysyttämää kahdeksan vuoden ja kuuden kuukauden vankeusrangaistusta viiteen vuoteen ja kuuteen kuukauteen.

Kuriirina toimimisesta oli kysymys myös jo aiemmin mainitussa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2017:93, jossa A:n katsottiin laittomasti tuoneen Suomeen viidellä eri kerralla vähintään 10 kilogrammaa marihuanaa. Huumausaineen suuresta määrästä ja teko-olosuhteista johtuen korkein oikeus totesi teon liittyneen organisoidun rikollisryhmän toimintaan, josta A:n on täytynyt olla tietoinen. Tapauksessa korkein oikeus katsoi A:n tienneen tehtävästään kuriirina ja osallistuneen huumausaineiden salakuljetukseen. Lisäksi A oli osallistunut salakuljetuksessa käytetyn ajoneuvon hankintaan ja hänen menettelyn todettiin olleen toistuvaa ja päättynyt vasta tämän jäätyä kiinni. Tapauksen olosuhteet huomioon ottaen A tuomittiin neljän vuoden ja kuuden kuukauden vankeuteen.

Huumausainerikoksella usealle ihmiselle aiheutettua vakavan hengen tai terveyden vaaraa pidetään 4 kohdan mukaan huumausainerikoksen ankaroittamisperusteena. Tämä täydentää aiemmin kerrotun 1 kohdan kriteeriä erittäin vaarallisesta huumausaineesta tai suuresta määrästä, mutta tässä perusteessa otetaan huomioon muut seikat, kuten huumausaineen epäpuhtaus, jotka tekevät huumausainerikoksesta terveydelle ja hengelle vaarallisen. (HE 180/1992 vp, 23.) Tämän kvalifiointiperusteen soveltaminen edellyttää kuitenkin konkreettista hengen tai terveyden vaaran aiheutumista korkean rangaistusasteikon vuoksi (Kainulainen 2007, 6). Esimerkiksi pesupulverin sekoittamisesta amfetamiiniin luovuttaja voidaan tuomita törkeästä huumausainerikoksesta, vaikka käyttäjän henki pelastuisi vatsahuuhtelun vuoksi. (Nuutila & Melander 2009, 1397.) Tämä peruste on todettu muun muassa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2014:34. Tapauksessa oli kyse lääkelaastareista, joiden määrää annoksiin jaettuna voitiin pitää huomattavan suurena ja joiden vaikuttavaa ainetta fentanylia pidetään erittäin vaarallisena huumausaineena. Tietoisena tästä A oli suunnitellut laastareiden myymistä ja luovuttanut osan niistä B:lle ja B:n mukana olleelle toiselle henkilölle. Myös B:n katsottiin olevan tietoinen aineen vahvuudesta ja teon tahallisuudesta pitäessään hallussa suurta määrää erittäin

vaarallista huumausainetta. B:n ja hänen kanssavastaajansa todettiin tarkoituksellisesti hankkineen ja markkinoineen laastareita niin, että teosta oli aiheutunut usealle henkilölle vakavaa hengenvaaraa johtuen siitä, että hyvin vähäinenkin määrä saattaa aiheuttaa kuoleman. Käräjäoikeus tuomitsi A:n törkeästä huumausainerikoksesta ja huumausaineen käyttörikoksesta yhden vuoden ja kahdeksan kuukauden vankeuteen sekä B:n törkeästä huumausainerikoksesta yhden vuoden ja neljän kuukauden vankeuteen. Käräjäoikeuden antamia tuomioita ei muutettu hovioikeudessa eikä korkeimmassa oikeudessa.

Viimeisenä ankaroittamisperusteena pykälän 5 kohdassa mainitaan huumausaineen levittäminen alaikäisille tai muutoin häikäilemättömällä tavalla. Erityisesti alaikäisiä tulee suojella huumausaineilta ja Wienin yleissopimuksen 3 artiklassa koventamisperusteena mainitaankin alaikäisen joutuminen rikoksen uhriksi sekä rikoksen tekeminen koulun alueella. (HE 180/1992 vp, 23.) Huumausaineen levittämällä alaikäiselle tarkoitetaan ensisijaisesti niitä tilanteita, joissa täysi-ikäinen välittää huumausainetta alaikäiselle. Nuorisojoukon kesken tapahtuvia luovuttamisia tai sitä, että laajassa levitystoiminnassa kohteena on satunnaisia nuoria, ei arvostella yhtä jyrkästi kuin koululaisiin vakituisesti kohdistettua huumaiden levitystä. (Nuutila & Melander 2009, 1397.) Erityisen häikäilemättömänä pidetään muun muassa huumausaineen levittämistä sen vaikutuksista tuntemattomalle sellaisena määränä, että virheellinen annostelu voi aiheuttaa kohtalokkaita seurauksia (Kainulainen 2007, 7). Käyttäjien houkuttelua polkuhinnoin tai ilmaisin annoksin siinä tarkoituksessa, että kokeilijoista saataisiin uusia vaarallisen huumausaineen vakio-ostajia, pidetään myös häikäilemättömänä tapana (Tolvanen 2014, 906).

Jotta huumausainerikos katsotaan törkeäksi, teon tulee täyttää vähintään yksi edellä mainituista rikoslain 50:2 §:n mukaan luetelluista kvalifiointiperusteista. Lisäksi teon on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä. (HE 180/1992 vp, 23.) Esimerkiksi vaarallinen huumausaine ei yksin riitä tekemään huumausainerikoksesta törkeää (Kainulainen 2007, 7), mutta rikollisen toiminnan ajallisella kestolla ja sen kohteena olleiden henkilöiden määrällä on vaikutusta kokonaisarvosteluun (Tolvanen 2014, 906). Törkeyden kokonaisarvostelua pidetään lisäedellytyksenä, jonka tarkoitus ei ole helpottaa kvalifiointiperusteiden täyty-

mistä. Törkeä huumausainerikos edellyttää aina kvalifiointiperusteen sekä kokonaisarvostelulausekkeen täyttymistä. (Nuutila & Melander 2009, 1397–1398.) Kokonaisarvostelulausekkeen täyttymisestä oli kyse esimerkiksi ratkaisussa KKO 2006:59. Tapauksessa A oli pitänyt hallussaan 316 Subutex-tablettia piilotettuna jääkaapin sokkeliin ja väitti tablettien olevan omaa käyttöä varten. Kyseisen huumausainemäärän katukauppa-arvon todettiin olevan varsin korkea. Asunnosta löytyi lisäksi huomattava määrä käteistä rahaa, jonka alkuperästä A ei tarkemmin kertonut. Korkein oikeus katsoi tablettien piilottamisen, rahojen alkuperän selittämättömyyden ja huumausaineen korkean rahallisen arvon vuoksi teon kokonaisuutena arvostellen törkeäksi. Rikoslain 50:2 §:n mukaan törkeästä huumausainerikoksesta tuomittava rangaistus vaihtelee yhden ja kymmenen vankeusvuoden välillä. Myös törkeän huumausainerikoksen yritys rangaistaan samassa laajuudessa kuin perusmuodon yritys. (HE 180/1992 vp, 23.)

3 Tulli rikostorjunnassa

3.1 Tulli ja sen toiminta

Tulli on yhden viraston käsittävä viranomainen, jonka toimialueena on koko Suomi (HE 145/2012 vp, 11). Suomen tullialue muodostuu valtakunnan maa-alueesta, aluevesistä ja ilmatilasta, mutta kansallinen tullialue ulottuu kuitenkin rikostorjunnallisista syistä Itämerellä, Suomenlahdella ja Pohjanlahdella kaksi meripeninkulmaa Suomen rajaa ulommaksi (HE 153/2015 vp, 28). Valtiovarainministeriön alainen Suomen tulli on myös osa EU:n tullijärjestelmää (Valtiovarainministeriö 2016).

Tullin hallinnosta annetun lain (960/2012) 1 §:n mukaan tullin johtajana toimii valtioneuvoston nimittämä pääjohtaja. Suoraan pääjohtajan alaisena on yksiköitä, joiden nimistä, toimialueista ja pääasiallisista tehtävistä säädetään lain 3 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella. Lisäksi näissä yksiköissä on toimintayksiköitä, kuten tullitoimipaikkoja. Organisaation määräytymistä koskevan 4 §:n

perusteella organisaatio ja yksiköiden tehtävät voidaan määrätä alueellisesti tai toimintojen mukaan. Toimintojaon mukaan määräytyvät tehtävät organisoidaan valtakunnallisesti, jolloin yksikön vastuu tehtävistä on maanlaajuinen. Toimintojakoon pohjautuvia tehtäviä ovat esimerkiksi tullirikostorjunta ja tullirikosten esitutkinta. Pää tarkoitus on muodostaa tullin yksiköt toimintojaon perusteella, mutta yksiköiden muodostaminen alueellisella perusteella mahdollistaa esimerkiksi valtakunnan jakamisen useampaan alueyksikköön olemassa olevien tullipiirien tapaan. (HE 145/2012 vp, 11.)

Tullin rikostorjuntalain 1:2.1 §:n 1 kohdan mukaan tullirikoksella tarkoitetaan sellaista rikosta, joka rikkoo tullilakia tai muun sellaisen lain säännöstä, jonka noudattamista tulli valvoo. Tullirikokseksi luetaan esimerkiksi laittoman omaisuuden maahantuonti sekä tullimieheen kohdistuva haitanteko ja niskoittelu tullimestä vastaan. (HE 174/2014 vp, 23.)

Tullirikoksien estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä käytetään nimitystä tullirikostorjunta (HE 174/2014 vp, 23), joka tullin hallinnosta annetun lain 2 §:n mukaan kuuluu maahantuotavien tavaroiden ja ulkomaanliikenteen valvonnan lisäksi tullin pääasiallisiin tehtäviin (HE 145/2012 vp, 11). Tullirikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä tullirikoksen, sen yrityksen tai valmistelun estämiseksi, kun henkilön voidaan olettaa syyllistyvän tullirikokseen. Estäminen voi tarkoittaa myös jo aloitetun tullirikoksen keskeyttämistä tai rikoksesta välittömästi aiheutuvan vahingon tai vaaran rajoittamista. Tullirikoksen paljastamiseksi luetaan toimenpiteet, joiden tarkoituksena on selvittää, onko olemassa esitutkintalain mukaista perustetta esitutkinnan aloittamiselle. Selvittämisellä puolestaan tarkoitetaan tullirikoksen esitutkinnan suorittamista. (HE 174/2014 vp, 23–24.)

Tullirikostorjuntaan sovelletaan tullin rikostorjuntalain lisäksi myös esitutkintalakia sekä pakkokeinolakia, ellei toisin säädetä. Rikostorjuntatehtäviä suorittavat rikostorjunnan tullimiehet, mutta pidättämiseen oikeutettuja tullimiehiä ovat kuitenkin vain pakkokeinolain 2:9.1 §:n 2 kohdan perusteella vain tullin rikostorjuntapäällikkö, rikostorjunnan toimintayksikön päällikkö ja rikostorjunnan päällikön määräämä rikostorjunnan ylitarkastaja. (HE 174/2014 vp, 23–24.)

Kaikista tullin tehtävien mukaisista ja tullille säädetystä virkatoimista, kuten tulliselvitystoimenpiteistä ja valvontatehtävistä käytetään nimitystä tullitoimenpide. Tullitoimenpide liittyy olennaisesti tullin toimivaltuuksiin, joita tarvittaessa voidaan käyttää tullille säädetyn tehtävän toteuttamiseksi. Muun muassa tuontitavaraa koskevan lainsäädännön noudattamisen valvontaa pidetään tullin toimivaltaan kuuluvana virkatoimena eli tullitoimenpiteenä, jonka suorittamiseksi voidaan käyttää toimivaltuuksia vaikkapa tavaroiden ja asiakirjojen tarkastukseen. Toimenpide-käsitteen ulkopuolelle on rajattu tullirikosten esitutkinta, jonka toimivaltuuksista ja esitutkinnassa noudatettavasta menettelystä säädetään tullin rikostorjuntalaissa sekä esitutkinta- ja pakkokeinolaissa. Myöskään rajatarkastus ei kuulu tullitoimenpide-käsitteen alle. Rajavalvonta ei varsinaisesti ole tullin tehtävä, vaikka se tietyin edellytyksin onkin toimivaltainen suorittamaan rajatarkastuksia. Rajavartiolaki määrää rajatarkastustehtävän sisällön ja siinä käytettävät toimivaltuudet. (HE 153/2015 vp, 28–29.)

Tullivalvontaa ja tarkastuksia suunnataan todennäköisiin salakuljetuslähetysiin, joista saadaan tietoa esimerkiksi kansainvälisten yhteyksien ja riskianalyysien avulla. Suoritettaessa tarkastuksia tullin virkamiehillä on käytössään muun muassa huumekoiria sekä teknisiä laitteita. (HE 197/2008 vp, 7.) Tavaroihin kohdistuvassa tullivalvonnassa tullimiehellä on oikeus velvoittaa tuontiin osallista henkilöä suorittamaan tulliselvityksen vaatimia toimenpiteitä. Lisäksi tullimiehellä on oikeus ryhtyä itse sellaisiin toimiin, joiden tarkoituksena on huolehtia tulliselvityksestä. Tullivalvontaa pidetään tullilainsäädännön järjestelmässä yhtenä keskeisimpänä käsitteenä, sillä se vetää yhteen tullilainsäädännön soveltamisalaa, tulliviranomaisten toimivaltaa sekä tullioikeudellisia vastuita ja velvollisuuksia koskevia kysymyksiä. Tulliviranomaisten valvonta on määritelty yleiseksi toimeksi, joilla tullilainsäädännön noudattaminen pyritään varmistamaan. Tulliviranomaisen tarkastus on valvonnan rinnakkaiskäsite, jolla tarkoitetaan säännösten noudattamiseen tähtääviä erityistoimia. (Sneck 2002, 15–16.)

Esitutkinta on tullilain perusteella yksi tullin pääasiallisista tehtävistä (HE 145/2012 vp, 11). Esitutkinta on rikosprosessin ensimmäinen vaihe, jossa hankitaan selvitys epäilyistä rikoksesta mahdollista syyteharkintaa ja

rikosoikeudenkäynnin valmistelua varten (Tolvanen & Kukkonen 2011, 1). Yksinkertaistetusti esitutkinta on rikosprosessin perusta, jonka onnistuminen vaikuttaa prosessin myöhempiin vaiheisiin. Jos esitutkinnassa ei saada riittävää näyttöä rikoksesta epäiltyä vastaan, asian käsittely ei etene syyteharkintaan. (Launiala 2016, 228.) Esitutkinnan suorittamiseen perehdytään jäljempänä tarkemmin.

Esitutkinnan lisäksi tullin tulee huolehtia tullin hallinnosta annetun lain 2.2 §:n mukaisesti ulkomaankaupan ja muusta toimialaansa liittyvästä tilastoinnista sekä tehtävien suorittamiseksi tarvittavista laboratoriotutkimuksista. Laboratoriotutkimuksia ei kuitenkaan varsinaisesti nimetä tullin tehtäviksi, vaan kyseinen tehtävä perustuu lain edellyttämän Tullilaboratorion perustamiseen ja erityislaeissa annettuihin laboratorioanalyysijä vaativiin valvontatehtäviin. Tullilla voi olla myös muita sille erikseen määrättyjä tai valtiovarainministeriön antamia tehtäviä. (HE 145/2012 vp, 11.)

Yleisesti ottaen kaikkeen tullin toimintaan sovelletaan tullilakia. Kyseistä yleislakia sovelletaan 1:1 §:n mukaan unionin lainsäädäntöä täydentäen kolmansista maista⁸ tuotavien tavaroiden sekä tullivalvonnan suorittamiseen. Laissa säädetään tarkemmin esimerkiksi tullin hallinnollisista toimivaltuuksista ja hallinnollisista seuraamuksista. Lain soveltaminen tulee kyseeseen 1:1.2 §:n mukaan myös muiden lakien säätämiin tullin tehtäviin silloin, kun niistä ei ole säädetty erityissäännöksiä. Pykälän 3 momentissa säädetään toimivaltuuksien käytöstä Euroopan unionin sisäisessä liikenteessä tavaroiden maahantuontia koskevien rajoitusten ja kieltojen noudattamisen valvomiseksi (HE 153/2015 vp, 26–27).

3.2 Huumausainerikollisuuden torjunta

Tullitoimenpiteen suorittamiseksi tullimiehellä on tullilain 3:16 §:n mukaisesti oikeus pysäyttää Suomen tullialueelle saapuva henkilö. Oikeus koskee myös

⁸ Tullilain 1:2 §:n 6 kohdassa mainittu kolmas maa on vakiintunut termi, jolla tarkoitetaan unionin tullialueen ulkopuolista aluetta (HE 153/2015 vp, 28).

henkilöä, joka käy sellaisessa ajoneuvossa tai tilassa, jossa on tavaraliikennettä. Oikeutta voidaan käyttää myös tullitoimenpiteen tarpeellisuuden selvittämiseksi tullin tietojensaantioikeuksien mukaan. Pääsääntöisesti kyseinen toimivaltuus on käytettävissä rajanylityspaikoissa henkilön maahantulon yhteydessä ja tarkastettaessa tavaroita muissa niiden säilytyspaikoissa. Toisaalta pykälän mukaan tullimiehellä on oikeus henkilön pysäyttämiseen myös muualla Suomen tullialueella, mutta vain erityisten syiden vuoksi. Tällöin pysäyttäminen ei voi perustua pistokokeisiin. Pysäyttäminen on tehtävä esittämällä selvä pyyntö ja tarvittaessa tullin virkamiehen on todistettava virka-asemansa. Myöhempien tullitoimenpiteiden tarpeellisuus arvioidaan henkilölle esitettyjen kysymysten perusteella. Lähtökohtaisesti henkilö pysäytetään lyhytaikaisesti, mutta korkeintaan kuitenkin siksi ajaksi, kunnes henkilön läsnäoloa edellyttävät tarpeelliset tullitoimenpiteet on saatu suoritettua. (HE 153/2015 vp, 41.)

Tullin rikostorjuntalain 2:15 §:ssä säädetään henkilöllisyyden selvittämisestä tullirikostorjuntatehtävän suorittamiseksi. Lainkohdan mukaan tullimiehellä on oikeus saada tietoonsa henkilön nimi, henkilötunnus tai sen puuttuessa syntymäaika ja kansalaisuus sekä paikka, josta hän on tavoitettavissa. Pykälän mukaan tullimiehellä on oikeus selvittää henkilöllisyys tuntomerkkien perusteella, jos sitä ei muutoin saada selvitettyksi. Tällöin tulli voi käytössään olevien henkilörekisterien avulla selvittää henkilöllisyyden esimerkiksi vertaamalla henkilön tatuointeja tai arpia. Ensisijaisesti henkilöllisyys tulee selvittää konkreettisen tehtävän suorittamispaikalla, mutta tarvittaessa henkilö voidaan kuljettaa poliisiasemalle selvittelyä varten. Jos henkilö kieltäytyy antamasta henkilöllisyystietojaan tai antaa ne todennäköisesti virheellisenä, tullimiehellä on oikeus ottaa tuntematon henkilö kiinni. Henkilöllisyyden selvittämisen aikana kiinniottetun oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä aiheuttaa suurempaa haittaa kuin on tarpeellista. Kiinniottamisesta aiheutunut vapaudenmenetys saa kestää korkeintaan 24 tuntia. (HE 174/2014 vp, 32–33.) Rikoslain 16:4 §:n mukaan henkilötietojen antamisesta kieltäytynyt voidaan rangaista niskoittelusta tullimestä vastaan. Myös väärin henkilötietojen antamisesta viranomaisen erehdyttämiseksi on säädetty rangaistus luvun 5 §:ssä. (HE 153/2015 vp, 42.)

Tullimiehellä on oikeus toimittaa pysäyttämäänsä henkilöön myös pakkokeinolain 8:33 §:n mukainen henkilöön kohdistuva etsintä. Tämän pakkokeinon tarkoituksena on varmistaa, ettei henkilö tuo Suomeen huumausaineita laittomasti. (HE 153/215 vp, 43.) Etsintälajina henkilöntarkastus sisältää esimerkiksi vaatteiden tutkimisen tai riisuttamisen sekä mukana olevien tavaroiden tarkastamisen. Sen sijaan henkilönkatsastuksen kohteena on henkilön keho, joka voidaan tarkastaa muun muassa kätketyn huumausaineen löytämiseksi. (HE 222/2010 vp, 310.) Nämä pakkokeinot puuttuvat henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, joihin kytkeytyy myös yksityisyyden suojaan liittyviä kysymyksiä (Niemi 2017, 907).

Huumausaineita lähetetään paljon myös postitse, ja näiden suljettujen postilähetysten avaamisesta säädetään tullilain 3:8 §:ssä. Pykälän 3 momentin mukaan tullilla on oikeus avata suljettu postilähetys vain siinä tilanteessa, kun se on välttämätöntä sen toteamiseksi, sisältääkö paketti tullivalvonnan alaista tavaraa. Avattuun postilähetykseen tulee tehdä tullin määräämät merkinnät. Kuitenkin ennen postilähetyksen avaamista huumeita etsitään esimerkiksi koirien tai läpivalaisun avulla. (HE 153/2015 vp, 34.)

Huumausaine, joka on saapunut postitulliin, luovutettu tullille tai löydetty huumausaineiden hallussapitoon oikeuttamattoman hallusta, on huumausainelain 43 §:n mukaan takavarikoitava pidättämiseen oikeutetun tullin virkamiehen toimesta. Takavarikoinnin toteutuksessa on noudatettava pakkokeinolain 7: 12 §:ssä mainittuja säännöksiä pöytäkirjan laatimisesta. Säännökset kattavat miltei kaikki huumausainerikoksia koskevat tilanteet. (HE 22/2008 vp, 28–29; HE 222/2010 vp, 373.) Takavarikolla tarkoitetaan pakkokeinoa, jossa huumausaine otetaan esitutkintaviranomaisen haltuun. Toimenpiteessä tulee huomioida suhteellisuusperiaate sekä vähimmän haitan periaate. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 283–284.) Esitutinnan periaatteista kerrotaan tarkemmin luvussa 4.

Takavarikoidun huumausaineen hävittämisestä säädetään huumausainelain 44.1 §:ssä. Pykälän mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on todistettavasti hävitettävä tai määrättävä hävitettäväksi takavarikoitu huumausaine. Hävittämisessä noudatetaan huumausainelain 28 §:n säännöstä huumausai-

neiden hävittämistä vaarallisena jätteenä sekä 30 §:ssä säädettyä kirjanpitovelvollisuutta. Hävitettävä aine tai sen osa on kuitenkin säilytettävä todistuskappaleena oikeudenkäyntiin saakka. Toisaalta nämä aineet voidaan luovuttaa huumausainelain 45.2 §:n perusteella tullin käyttöön huumausainerikosten estämistä, paljastamista ja selvittämistä varten sekä myöntää tähän käyttötarkoitukseen hallussapitolupa. (HE 22/2008 vp, 29.)

4 Tullirikoksen esitutkinta

4.1 Esitutinnan suorittaminen

Tullin esitutkintatoimivallasta säädetään tullin rikostorjuntalaissa, mutta lisäksi tulee kiinnittää huomiota poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettuun lakiin (687/2009, myöhemmin PTR-laki). (HE 222/2010 vp, 164.) Kyseisen lain tarkoitus on 1 §:n perusteella edistää PTR-viranomaisten yhteistoimintaa⁹ sekä näiden toimintalinjojen toteuttamista niin, että rikostorjunta- ja valvontatehtävät sekä niihin liittyvä kansainvälinen yhteistyö ja yksittäiset toimenpiteet hoidetaan tarkoituksenmukaisesti, taloudellisesti ja tehokkaasti (HE 26/2008 vp, 22). Esitutkintalaki ja pakkokeinolaki sääntelevät lähtökohtaisesti poliisitoimintaa, mutta kytkeytyvät myös tulliviranomaisten toimintaan heitä koskevan lainsäädännön kautta (HE 222/2010 vp, 13).

Kuten aiemmin on jo todettu, tullin rikostorjuntalain 2:1 §:n mukaan tullirikosten esitutinnan suorittaa ensisijaisesti tulli. Toisaalta poliisilla on yleistoimivaltaisena esitutkintaviranomaisena oikeus tietoonsa tulleen tullirikoksen esitutinnan suorittamiseen, ellei tutkinnasta ole tullin kanssa sovittu toisin. Esitutinnan toimittaminen kuuluu kuitenkin tullille myös silloin, kun haitanteko on kohdistunut tullimiehen virkatoimeen sekä tilanteessa, jossa henkilö on syylistynyt niskoitteluun tullimestä vastaan. Kun tulli on saanut tietoonsa epäilyn vakavasta

⁹ Yhteistoiminnalla tarkoitetaan yhteistyötä PTR-viranomaisten yhteisellä tehtäväalueella tai toisen PTR-viranomaisen puolesta tai apuna rikostorjunnassa, valvontatoiminnassa tai kansainvälisessä yhteistyössä (Tolvanen & Kukkonen 2011, 15).

rikoksesta tai on käynnistänyt toimenpiteen tällaisen rikoksen selvittämiseksi, tullilla on tullin rikostorjuntalain 2:2 §:n mukaan velvollisuus ilmoittaa toimistaan poliisille. Kyseinen ilmoittamisvelvollisuus täytetään esitutkintaviranomaisten alueellisissa kohdevalintakouksissa tai PTR-lain kuvaamalla tavalla tekemällä merkintä esitutkintaviranomaisten yhteiskäyttöisiin tietojärjestelmiin. Tämän säännöksen tavoite on riittävän tiedonkulun varmistaminen poliisin ja tullin välillä, joka muun muassa edesauttaa yhteistyön tehokkuutta, estää viranomaisten päällekkäistä toimintaa ja mahdollistaa tullirikoksen esitutkinnan siirtämisen poliisille. (HE 174/2014 vp, 26.)

Esitutkinnassa selvitetään, onko rikosta tapahtunut ja ketkä ovat syyllisiä. Rikoksentehtäjä pyritään saattamaan rikosoikeudelliseen vastuuseen teostaan ja samalla toteuttaen rikosoikeuden tavoitteita (yleispreventio, oikeudenmukaisuus ja humanisuus). Tarkoituksena on myös turvata etenkin rikoksesta epäillyn oikeusturvaa ja oikeuksia. Koska rikoksia tutkittaessa joudutaan väistämättä puuttumaan henkilön oikeuspiiriin, tulee esitutkintaa koskevan lainsäädännön sisältämiä perusteita ja rajoituksia noudattaa näihin oikeuksiin puututtaessa. (Niemi 2017, 869.)

Esitutkinnan johtajana toimii tullin rikostorjuntalain 2:4 §:n mukaan tutkinnanjohtaja, joka on pakkokeinolaissa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu tullin virkamies. Pykälän mukaan perustellusta syystä myös tullirikostorjuntatehtävissä toimiva tullimies voi määräyksestä toimia tutkinnanjohtajana rajoitetuin valtuuksin. (HE 174/2014 vp, 27.) Tämä on perusteltua varsinkin vähäisissä ruutiiniluontoisissa jutuissa, joita valtaosa rikoksista on. Näin pyritään kohdentamaan rajalliset voimavarat tarkoituksenmukaisesti ja tehostamaan rikostutkintaa, jolloin tutkinnanjohtajien vastuulle ei kasaannu kohtuuttoman paljon hoidettavia asioita. (Tolvanen & Kettunen 2011, 26.)

Tutkinnanjohtajan valvonnan alaisena toimiva tutkija suorittaa esitutkintalain 2:3 §:n perusteella epäiltyyn rikokseen liittyvät kuulustelut, muut esitutkintatoimenpiteet ja toteuttaa tutkinnanjohtajan antamat tutkintaa koskevat määräykset. Tutkijan tulee suorittaa suunnittelemansa esitutkintatoimenpiteet joutuisasti ja viivytyksettä. (HE 222/2010 vp, 166.) Esitutkintaviranomaisen tehtäviin ja velvol-

lisuuksiin liittyvät säännökset koskevat ensisijaisesti tutkijoita, koska he vastaavat pääosan tutkintatoimenpiteiden suorittamisesta. Tutkijat nimetään esitutkintayksiköiden antamien ohjeiden tai esimiehen antaman määräyksen perusteella. (Parviainen & Rantaeskola 2014a, 54–55.)

4.2 Esitutkinnassa selvittävät asiat

Esitutkinnassa selvittävistä asioista säädetään esitutkintalain 1:2 §:ssä. Pykälän 1 kohdan mukaan selvittävä on ensinnäkin asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, vallinneet teko-olosuhteet, teolla aiheutetut vahingot ja siitä saadut hyödyt, asianosaiset ja muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrittävää seuraamusta varten tarvittavat seikat. (HE 222/2010 vp, 160.) Esitutkinnassa rikosta koskeva näyttö tulee hankkia ja selvittää siten, että se voidaan esittää oikeudenkäynnissä keskitetyssä pääkäsittelyssä. Epäillylle on myös annettava tieto siitä, mistä häntä epäillään, ja näin antaa mahdollisuus valmistautua puolustukseen. Ilman tätä menettelyä keskitetyn pääkäsittelyn tavoitetta ei voida saavuttaa. (Niemi 2017, 872.)

Ilmaisulla ”asian laadun edellyttämällä tavalla” korostetaan esitutkinnan tehokkaan toimittamisen vaatimusta. Tämä edellyttää sitä, että esitutkinnassa pyritään keräämään sellainen epäiltyä vastaan ja epäillyn puolesta puhuva selvitys ja näyttö, joka on riittävällä kohtuudella saatavissa. (HE 22/2010 vp, 161.) Rikoksen riittävän tehokas selvittäminen ja esitutkinnan tehokas toimittaminen nähdään asianomistajan oikeussuojakeinona. Toisaalta ilmaisu korostaa tutkijaa punnitsemaan esitutkinnan tehokkuusvaatimusta suhteessa asian laatuun. Kysymys on niin sanotusta klassisesta perusoikeuksien kollisiosta, jolloin asianomistajan ja rikoksesta epäillyn oikeudet ovat keskenään ristiriidassa eikä molempien perusoikeuksia voida toteuttaa samanaikaisesti. (Parviainen & Rantaeskola 2014b, 31.) Hallituksen esityksessä (HE 222/2010 vp, 161) painotetaan lisäksi, että selvittäminen asian laadun edellyttämällä tavalla sisältää riittävän henkilöstön ja muiden voimavarojen suuntaamisen tutkintaan. Tutkintaa ei voida päättää vedoten kiireeseen tai muihin perusteettomiin johtopäätöksiin. Lisäksi yhtenä tehokkuuden vaatimuksena pidetään tapauksen

tutkimista sitä perusteellisemmin, mitä vakavammasta rikoksesta on kyse. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 75.) Myöskään asian nopea käsittely ei saa vaarantaa esimerkiksi epäillyn mahdollisuutta puolustuksensa järjestämiseen (Parviainen & Rantaeskola 2014b, 31).

Sanamuodon ”epäilty rikos” käyttäminen korostaa sitä, että esitutkinnassa vasta selvitetään, onko rikosta tapahtunut. Tämä liittyy syyttömyysolettamaan, jonka mukaan esitutkinnassa rikoksesta epäiltyä tulee kohdella syyttömänä. (Parviainen & Rantaeskola 2014b, 30.) Esitutkinnassa asianomistajan vaatimusten selvittäminen on välttämätöntä, sillä rikoksesta aiheutuneen vahingon korvaaminen toteuttaa asianomistajan oikeuksien toteutumista. Esitutkinnassa on selvitettävä esimerkiksi rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon motiiveihin ja rikoksesta ilmeneviin muihin tekijän syyllisyyteen liittyvät seikat. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 75–76.)

Esitutkintalain 1:2.1 §:ssä itse rikokseen liittyvät seikat selvitetään luonnollisesti syyteharkinnan perustaksi. Epäillyn ja asianosaisten, eli asianomistajien lisäksi on selvitettävä myös ne muut tahot, joihin rikosoikeudenkäynti voi vaikuttaa. (HE 222/2010 vp, 161.) Muita seuraamuksiin vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi hyödyn tuomitseminen valtiolle tai yhteisösakko, jotka voivat olla tärkeässä osassa esitutkintaa. Joidenkin rangaistuksen määräämistä ja mittaamista koskevien seikkojen selvittäminen voi kuulua kuitenkin muille kuin esitutkintaviranomaisille: muun muassa rikosseuraamuslaitos selvittää syytetyn soveltuvuutta yhdyskuntapalveluun. (Niemi 2017, 871–872.) Lisäksi esitutkinnassa on selvitettävä, suostuuko mahdollinen asianomistaja kirjalliseen menettelyyn ja aikooko myös epäilty tosiasiassa suostua siihen. Mahdollisen kirjallisen menettelyn vuoksi asian riittävän selvittämisen merkitys on korostunut esitutkinnassa. (HE 222/2010 vp, 27).

Esitutkinta on valmisteltava 2 momentin mukaan niin, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen asianmukainen valvominen voidaan hoitaa asianmukaisesti. Esitutkinnan suorittamisesta riippuu myös se, että voidaanko pääkäsittelyn todistelu suorittaa yhdellä kertaa tai käsitellä asia kirjallisessa menettelyssä.

Tuomioistuimen tulee voida päättää rangaistuksesta esitutinnan perusteella. (HE 222/2010 vp, 162.)

4.2.1 Esitutinnassa käytettävät pakkokeinot

Huumausainerikollisuuden torjuntaa koskevassa luvussa käytiin läpi toimenpiteitä, jotka painottuvat lähtökohtaisesti tullivalvonnan suorittamisen yhteyteen. Tässä luvussa perehdytään niihin esitutinnan salaisiin pakkokeinoihin, joihin tullilla on oikeus, kun epäily rikoksesta on jo herännyt ja edellä mainittuja esitutinnassa selvitettäviä asioita aletaan tutkia. Todettakoon, että salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttöä tullin tekemässä esitutinnassa rajoitetaan perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen (HE 174/2014 vp, 34). Rikollisen toiminnan luonne on muuttunut teknisen kehityksen myötä, minkä vuoksi rikostutinnan keinojen uudistaminen ollut tarpeen (Niemi 2017, 918).

Pakkokeinoja ja esitutkintaa on yhä vaikeampaa pitää toisistaan erillään, sillä esitutinnan toimenpiteet ovat useimmiten julkisen vallan käyttöä¹⁰. Salaisten pakkokeinojen käyttäminen ei kuitenkaan ole yleinen osa rikostorjuntaa, vaan yksittäistapauksissa käytettäviä menettelyjä. Näitä pakkokeinoja koskevat myös oikeusturvamekanismit, joissa esimerkiksi pakkokeinon kohteelle ei voida antaa tietoa pakkokeinomenettelystä. (Nuutila 2010, 122–123.) Niistä pakkokeinolain 10 luvun mukaisista telepakkokeinoista ja tarkkailusta, joihin tullirikostorjunnan tullimiehellä on valtuudet rikoksen selvittämiseksi, säädetään erikseen tullin rikostorjuntalain 3 luvussa (Tolvanen & Kukkonen 2011, 333). Luvussa säädetty televalvonnasta, tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta, peitetoiminnasta, peitelystä tiedonhankinnasta sekä valeostosta ja läpilaskusta. Pääasiassa näitä pakkokeinoja käytetään epäillyn rikoksen selvittämiseen, mutta niitä voidaan käyttää myös estää uutta huumausainerikollisuutta vetämällä aineet pois markkinoilta. (Nuutila 2010, 122.)

¹⁰ Julkisen vallan käytöllä tarkoitetaan tässä yksilön perusoikeuksiin puuttumista (Nuutila 2010, 123).

Tullin rikostorjuntalain 3:4 §:ssä säädetystä tullimiehen toimivaltuuksiin kuuluvassa televalvonnassa on kyse tunnistamistietojen hankkimisesta. Tietoja hankitaan viestistä, joka on lähetetty tai vastaanotettu yleisestä viestintäverkosta tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta sekä teleosoitteen sijaintitiedon hankkimisesta. Televalvonta voi käsittää myös laitteen käytön tilapäisen estämisen. (HE 174/2014 vp 36.) Tunnistamistiedoilla tarkoitetaan niitä tietoja, joista teleosoitteen haltija tai käyttäjä voidaan tunnistaa. Tällaisia tietoja ovat muun muassa puhelinnumero tai IP-osoite. Televalvontaa voidaan kohdistaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai käyttämään teleosoitteeseen, mutta ei kuitenkaan viestin sisältöön. (Niemi 2017, 923.) Rikoksen estämiseksi tullille voidaan myöntää lupa televalvonnan käyttämiseen, jos henkilön voidaan olettaa syyllistyvän lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella tullirikoksena pidettävään huumausainerikokseen (Tolvanen & Kukkonen 2011, 339–340).

Tullin tarkkailutoimivaltuudesta säädetään tullin rikostorjuntalain lain 3:9 §:ssä. Tarkkailussa kohdistetaan rikoksen estämistä edistävien havaintojen tekemistä tiettyyn henkilöön tiedonhankintatarkoituksessa. Suunnitelmallinen tarkkailu käsittää sen sijaan muun kuin lyhytaikaisen tarkkailun kohdistamista tiettyyn henkilöön, jonka voidaan olettaa syyllistyvän tullirikokseen. Rikoksen estämiseksi suunnitelmalliseen tarkkailuun tullimies voi saada oikeuden, jos henkilön on perusteltua olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta ankarimpana rangaistuksena on vähintään kahden vuoden vankeus. (HE 174/2014 vp, 41–42.) Toisaalta suunnitelmallisena tarkkailuna pidetään myös lyhytkestoista, mutta toistuvaa tarkkailua. Esimerkiksi rikoksesta epäillyn tekemisien ja tapaamisien seuraamista pidetään tyypillisenä suunnitelmallisen tarkkailun toimena. Tarkkailua rajoittaa kielto teknisen laitteen käyttämisestä kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa. Lainkohdassa kielletään tarkkailun kohdistaminen myös vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 348.) Kuvaaminen muualla kuin kotirauhan suojaamassa paikassa on kuitenkin mahdollista rikoslaissa säädetyn salakatselukiellon estämättä (Niemi 2017, 925).

Peiteltyä tiedonhankintaa tulli saa käyttää tullin rikostorjuntalain 3:11 §:n mukaan tullirikoksen estämiseksi, jos henkilön voidaan olettaa syyllistyvän tullirikokseksi katsottavaan huumausainerikokseen (HE 174/2014 vp, 44). Peiteltyssä tiedonhankinnassa tiettyyn henkilöön kohdistetaan lyhytaikaista vuorovaikutusta, jossa ominaista tullimiehen tehtävän salaamiseksi on väärien, harhauttavien tai peiteltyjen tietojen käyttäminen (Tolvanen & Kukkonen 2011, 349). Esimerkiksi kuljetustoimintaa harjoittavan yrityksen haalareita ja nimikylttiä voidaan hyödyntää peiteltyssä tiedonhankinnassa (HE 174/2014 vp, 44). Lyhytaikaista peiteltyä tiedonhankintaa on mahdollista käyttää vastaavissa rikoksissa kuin televalvontaakin (Niemi 2017, 927).

Tullirikoksen estämiseksi tullin rikostorjuntalain 3:13 §:n mukaan voidaan käyttää teknistä kuuntelua, jossa rikoksesta epäillyn keskusteluja tai viestejä kuunnellaan, tallennetaan tai käsitellään muutoin teknisellä laitteella. Lähtökohteisesti teknistä kuuntelua käytetään vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan henkilöön. Toisaalta tullilla on oikeus kohdistaa teknistä kuuntelua myös vakituiseen asuntoon, jos se on välttämätöntä tullirikostorjunnan toimenpiteen turvallisen suorittamisen kannalta. Viranomaisen tiloissa olevan, rikoksensa johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun voidaan myös myöntää lupa. (HE 174/2014 vp, 46–47.) Olennaista tässä keinossa on se, että kuuntelija ei osallistu keskusteluun eikä kuuntelun kohde tiedä kuuntelusta. Lisäksi kuunneltavan viestin tulee olla sellainen, jota ei ole tarkoitettu ulkopuolisten tietoon. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 350.) Teknistä kuuntelua voidaan toteuttaa, kun henkilö on epäiltynä tullirikokseksi katsottavasta huumausainerikoksesta tai esimerkiksi järjestäytyneeseen salakuljetukseen liittyvästä toiminnasta (HE 174/2014 vp, 47), josta tuomitaan vähintään neljän vuoden vankeuteen (Niemi 2017, 924).

Teknisen katselun käyttäminen rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevaan henkilöön on tullin rikostorjuntalain 3:15 §:n mukaan oikeutettua. Lupa kohdistaa teknistä katselua viranomaisen tiloissa olevaan, rikoksensa johdosta vapautensa menettäneeseen henkilöön voidaan myöntää myös tässä tapauksessa. (HE 174/2014 vp, 49.) Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoksesta epäillyn tai tilan tarkkailua taikka tallentamista paikkaan

kiinnitetyn teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla. Jotta kyse olisi teknisestä katselusta, laitteen on oltava asennettuna tiettyyn paikkaan katselemistarkoituksessa ja oltava rikostorjunnan tullimiehen intressissä ja kontrollissa. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 353.)

Tullin rikostorjuntalain 3:17 §:ssä mainittua teknistä seurantaan tullimies saa rikoksen estämiseksi kohdistaa tullirikokseen oletettavasti syyllistyvän henkilön hallussa olevaan esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen. Tällöin rikoksen ankarimpana seurauksena on oltava vähintään vuoden vankeustuomio. (HE 174/2014 vp, 51.) Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seuraamista siihen erikseen sijoitettavan teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla. Esimerkiksi lähettimen kiinnittäminen ajoneuvoon on tyypillinen teknisen seuraamisen muoto. Myös henkilön tekninen seuranta on mahdollista, jolloin seurantalaitte voidaan sijoittaa esimerkiksi seurattavan vaatteisiin. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 354.)

Tullin rikostorjuntalain 3:19 §:n perusteella tullille voidaan antaa lupa tekniseen laitetarkkailuun. Kyseisen pakkokeinon käyttöä edellyttää oletus henkilön syyllistymisestä tullirikokseksi katsottavaan huumausainerikokseen tämän esittämien uhkausten, lausumien tai käyttäytymisen perusteella. Toimenpiteellä on oltava lisäksi erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämisen tai paljastamisen kannalta. (HE 174/2014 vp, 53.) Tekninen laitetarkkailu on uusimpia tiedonhankintakeinoja, jonka avulla tarkkaillaan muun muassa tietokoneella tapahtuvaa toimintaa pois lukien televalvonnan kohteena olevaa viestiliikennettä tai televalvontatietoja. (Niemi 2017, 926.) Esimerkiksi yksi teknisen laitetarkkailun muoto on näppäimistökuuntelu, jossa voidaan selvittää verkkopalvelimen salasanan sisältö (Tolvanen & Kukkonen 2011, 355–356).

Pakkokeinolain mukaisella peitetoiminnalla tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai tämän toimintaan kohdistettavaa suunnitelmallista tiedonhankintaa. Tullimies on tullin rikostorjuntalain 3:23 §:n mukaan toimivaltainen käyttämään peitetoimintaa edellyttäen, että henkilön voidaan olettaa syyllistyvän törkeään huumausainerikokseen tai toimivan myötävaikuttavasti siihen nähden. Tullilla on oikeus toteuttaa peitetoimintaa myös tietoverkossa, jos henkilön voi-

daan olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta ankarimpana rangaistuksena on vähintään kahden vuoden vankeus. (HE 174/2014 vp, 55–56.) Peitetoiminta on pisimmälle menevä peitellyn tiedonhankinnan keino, jossa soluttaudutaan rikoksesta epäillyn lähipiiriin (Niemi 2017, 928). Toimenpide perustuu paljastumisen estämiseksi tai luottamuksen hankkimiseksi väärin, harhauttavien tai peiteltyjen tietojen käyttöön (Tolvanen & Kukkonen 2011, 361).

Peitetoiminnan lisäksi myös valeoston katsotaan olevan merkittävä tekijä ammattimaisen ja vakavan tullirikollisuuden torjunnassa sekä tehokkaassa vaarallisten aineiden maahantuonnin estämisessä. Esitutkintaviranomaisena tullimies voi tullin rikostorjuntalain 3:32 §:n oikeuttamana tehdä valeoston rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toimenpide on suoritettava kuitenkin niin, että se ei saa kohdehenkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi. Valeostomenetelmää voidaan käyttää sellaisen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, jonka ankarimpana rangaistuksena on vähintään kahden vuoden vankeustuomio. (HE 174/2014 vp, 60.) Tyypillisenä esimerkkinä tästä on huumausaineen ostaminen tai ostotarjouksen tekeminen (Niemi 2017, 927).

Tullirikokseksi katsottavan huumausainerikoksen tai salakuljetuksen estämiseksi tullilla saa käyttää myös valvottua läpilaskua tullin rikostorjuntalain 3:42 §:n mukaan (HE 174/2014 vp, 65). Tulli saa olla puuttumatta aineen kuljetukseen, jos se on tarpeellista rikoksen osallisten tunnistamiseksi tai laajemman rikoskonaisuuden selvittämiseksi. Läpilaskua on pystyttävä valvomaan ja siihen on pystyttävä tarvittaessa puuttumaan. Toimenpide ei myöskään saa aiheuttaa merkittävää vaaraa ihmisille eikä merkittävää huomattavan vahingon vaaraa ympäristölle. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 370–371.)

4.3 Esitutkintalain periaatteet

Esitutkintalain periaatteista säädetään esitutkintalain 4 luvussa (HE 222/2010 vp, 1). Koska esitutkinnassa puututaan perus- ja ihmisoikeuksina suojattuihin oikeushyviin, on perusoikeuksien yleiset rajoitusperiaatteet huomioitava. Rikosta selvitetessä on kuitenkin hyväksyttävää rajoittaa oikeuksia, mutta

esitutkintaviranomaisen on punnittava näihin oikeuksiin puuttumisen kohtuullisuutta ja suhteellisuutta. (Niemi 2017, 872.) Periaatteet ohjaavat ratkaisujen tekemisessä, koska periaatteisiin tukeutuminen auttaa tapauskohtaisesti hyvinkin erilaisissa tilanteissa valitsemaan eri toimintavaihtoehtoista parhaan (Launiala 2012a, 5).

4.3.1 Tasapuolisuusperiaate

Esitutkintalain 4:1 §:ssä säädetään tasapuolisuusperiaatteesta, jonka mukaan esitutkinnassa tulee huomioida sekä rikoksesta epäiltyä vastaan että tämän puolesta puhuvat seikat. Tämän objektiviteettiperiaatteeksi¹¹ kutsutun periaatteen tavoitteena on selvittää aineellinen totuus tutkittavassa asiassa. Lähtökohtaisesti rikoksen tutkintaa suorittavalla tullimiehellä ei saa olla ennakokäsitystä eikä hän nimenomaisesti saa pyrkiä tiettyyn lopputulokseen, kuten henkilön syylliseksi katsomiseen tutkittavana olevaan rikokseen (HE 222/2010 vp, 192).

Joskus vain rikoksesta epäillyllä voi olla todiste, joka tukee tämän syyttömyyttä. (HE 222/2010 vp, 192). Tämän vuoksi säännös liittyy myös esitutkintatoimenpiteen suorittamiseen asianosaisen pyynnöstä, josta säädetään esitutkintalain 3:7 §:ssä (Tolvanen & Kukkonen 2011, 34). Epäillyn pyytäessä toimenpiteen suorittamista tulee pyyntöä tarkastella lisäksi tasapuolisuusperiaatteen valossa. Koska esitutkinnassa epäiltyä on kohdeltava syyttömänä, korostuu myös epäillyn pyytämien toimenpiteiden suorittaminen tai vähintään niistä tehtävien merkintöjen tekeminen esitutkintapöytäkirjaan. (Kortesalmi 2014, 117.) Näin ollen esitutkinnassa ei voida keskittyä keräämään vain rikoksesta epäillyn syyllisyyttä tukevaa näyttöä. Tasapuolisuusperiaatteen voidaan katsoa viittaavaan erityisesti epäillyn asemaan, mutta laajemmin tarkasteltuna periaate koskee rikoksen uhrin ja epäillyn välistä tasapuolisuutta. (Niemi 2017, 874.)

¹¹ Objektiviteettiperiaate tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että esitutkinnassa rikoksesta epäiltyä on kohdeltava syyttömänä (Kortesalmi 2014, 117).

4.3.2 Oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen

Rikoksesta epäillyllä on esitutkintalain 4:3 §:n mukaan oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen. Tämän kansainvälisestikin tunnustetun itsekriminointikiellon periaatteen katsotaan kuuluvan myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (myöhemmin EIS) 6 artiklan 2 kappaleen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin sisältöön syyttömyysolettaman kautta. Periaate ilmenee lisäksi perustuslaista sekä oikeudenkäymiskaaresta. (HE 222/2010 vp, 192.) Tärkein merkitys on se, että epäillyllä ei ole velvollisuutta toimia aktiivisesti rikoksensa selvittämisessä tai puhua asiasta. On kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen, että näiden oikeuksien vastapainoksi epäiltyyn voidaan käyttää pakkokeinoja, kuten kuulusteluun saapumisvelvollisuutta. (Niemi 2017, 873–874.)

Esitutkintalain 7:5 §:ssä säädetään kuulusteltavan rauhallisesta ja asiallisesta kohtelusta, joka liittyy voimakkaasti rikoksesta epäillyn oikeuteen olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen (HE 222/2010 vp, 193). Kuulustelun suorittavan virkamiehen tulee esitutkintalain 7:10 §:n mukaan ilmoittaa epäillylle itsekriminointisuojaan ennen kuulustelua (Tolvanen & Kukkonen 2011, 35). Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen jo alustavien puhuttelujen yhteydessä on tärkeää, jotta myös näiden puhuttelujen aikana saadun näytön käyttäminen on mahdollista prosessin myöhemmässä vaiheessa. Poliisihallituksen antamien ohjaavien kirjeiden mukaan tehty luotettava dokumentointi oikeuksien ilmoittamisesta on erittäin merkityksellinen seikka tulevan prosessin kannalta. (Kortesalmi 2014, 121.)

Oikeuden käyttäminen jää kuitenkin rikoksesta epäillyn oman harkinnan varaan, mutta rikoksen arvioinnin yhteydessä totuudenvastaiset kertomukset tai vaikeaminen voidaan katsoa epäillyn vahingoksi. Tuomiota ei kuitenkaan voida perustaa syytetyn vaitioloon tai todistamisesta kieltäytymiseen (Tolvanen & Kukkonen 2011, 35). Rikoksesta epäillyllä on oikeus tavata avustajansa ja käydä tämän kanssa luottamuksellisia keskusteluja jo esitutkinnan alkuvaiheessa, mihin esitutkintaa suorittavan tullin virkamiehen on annettava mahdollisuus. Hyvä esimerkki tästä on ratkaisu KKO 2012:45, jossa korkeimman oikeuden mukaan A:n itsekriminointisuoja ja puolustautumismahdollisuuksia oli rikottu.

Tapauksessa A:lle oli esitutkintapöytäkirjan mukaan kerrottu ennen kuulusteluja oikeudesta avustajan käyttöön, mutta oikeudesta pysyä vaiti ja olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen ei ollut ilmoitettu. Korkein oikeus katsoi perusteluissaan, ettei A ollut luopunut oikeuksistaan yksiselitteisesti, eikä tien-
nyt avustajansa luopumisesta aiheutuvia seurauksia. Näin ollen esitutkinnassa annettuja lausuntoja ei saanut käyttää A:ta vastaan. (Kortesalmi 2014, 123.)

Tähän periaatteeseen liittyy olennaisesti myös se, että esitutkintaa suorittaessa tullin virkamies ei voi ottaa huomioon epäillyn muissa yhteyksissä annettuja kertomuksia. Esimerkiksi hallintomenettelyssä myötävaikutusvelvollisuuden ja totuudessa pysymisvelvollisuuden perusteella lausuttuja kertomuksia ei saa hyödyntää (HE 222/2010 vp, 193). Säännöksessä kielletään lisäksi epäillyn itsekriminointisuojaan murtamiseksi väärien ilmoituksien käyttäminen, erityisten etujen lupaaminen tai uskottelu, uuvuttaminen, uhkailu ja pakottaminen. Myös muunlainen kuulusteltavan ratkaisuvapauteen, tahdonvoimaan, muistiin tai arvostelukykyyn vaikuttavien sopimattomien keinojen ja menettelytapojen käyttäminen on kiellettyä. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 35–36.)

4.3.3 Hienotunteisuusperiaate

Esitutkinnassa asianosaisia ja muita siihen osallistuvia on esitutkintalain 4:6 §:n mukaan kohdeltava hienotunteisesti. Hienotunteisuusperiaatteen mukaan esitutkintatoimenpiteet tulee suorittaa mahdollisimman pitkälle niin, ettei henkilö toimenpiteiden perusteella leimaudu epäilyksenalaiseksi. Huomioon otettavat asiat voivat muuten liittyä esimerkiksi henkilön ikään tai terveydentilaan. (HE 222/2010 vp, 194.)

Periaate liittyy esitutkintaan osallistuvien inhimilliseen kohteluun (Launiala 2012a, 8). Toimenpiteet, kuten kuulustelu ja kiinniotto tulee hoitaa niin, että epäilty välttyy tarpeettomalta julkisuudelta ja huomion kohteeksi joutumiselta. Ilman perusteltua syytä toimenpiteiden suorittamista henkilön oppilaitoksessa tai työpaikalla on vältettävä. (Niemi 2017, 875.) Periaatetta on lisäksi konkreti-
soitu useilla säännöksillä, joita on annettu koskien muun muassa esitutkinnasta

tiedottamiseen, esitutkintakuulustelujen suorittamiseen ja henkilöön kohdistuvaan etsintään. (Kortesalmi 2014, 127–128.)

4.3.4 Syyttömyysolettama

Syyttömyysolettamassa on esitutkintalain 4:2 §:n kyse rikoksesta epäillyn kohtelemisesta syyttömänä niin kauan, kunnes tämän syyllisyys on laillisesti näytetty toteen. Periaate kuuluu myös EIS 6 artiklan 2 kappaleen sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 2 kappaleen mukaan oikeudenmukaisiin oikeudenkäynnin perustekijöihin. (HE 222/2010 vp, 192.)

Periaate voidaan osittain nähdä ongelmallisena, sillä esitutkinnan ja syytteen nostamisen edellytyksenä on jonkinasteinen epäily ja näyttö henkilön syyllisyydestä. Käytännössä syyttömyysolettamalla tarkoitetaan kuitenkin sitä, että epäillyn kohtelussa on otettava huomioon rikosepäilyn aiheettomuus. (Niemi 2017, 873.) Osa epäilyistä voi jäädä näyttämättä toteen tai jopa osoittautua vääräksi, jonka vuoksi epäilyistä aiheutuvia haitallisia seuraamuksia on pyrittävä minimoimaan. Käytännössä syyttömyysolettaman velvoittamana tahona tullin virkamies ei saa esittää oikeuttamattomia vihjailuja tai väitteitä syytetyn tai epäillyn syyllisyydestä. Rikoksesta epäillyn sekä syytetyn mainetta ja kunniaa suojataan kriminalisoinnilla, sillä rikoslain 24:9 §:n perusteella esimerkiksi valheellisen vihjauksen esittäminen tai muulla tavalla henkilön halventaminen katsotaan kunnianloukkaukseksi. Vaikka syytä epäillä -kynnys on matala, sitä tulee arvioida huolellisesti ja perustellusti. Säännöksellä on vaikutusta epäillyn oikeusturvaan, joten se on huomioitava kaikessa toiminnassa. (Kortesalmi 2014, 118–119.) Syyttömyysolettama konkretisoituu myös tasapuolisuus- ja hienotunteisuusperiaatteessa sekä itsekriminointisuoja koskevassa periaatteessa (Niemi 2017, 873).

Syyttömyysolettamasta oli kysymys myös jo aiemmin mainitussa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2018:3, jossa oli kyse postitse maahantuodusta huumausaineesta ja A:n osallisuudesta siihen. Ratkaisun mukaan A:n kertomus

hänen syyttömyydestään oli uskottava, eivätkä syytettä tukevat todisteet ja muut esille tulleet asiat riittäneet sulkemaan pois vaihtoehtoa A:n syyllistymisestä huumausainerikokseen. Tapauksessa korkein oikeus kumosi hovioikeuden tuomitseman neljän kuukauden ehdollisen vankeusrangaistuksen.

4.3.5 Vähimmän haitan periaate

Esitutkintaa suoritettaessa on otettava huomioon myös esitutkintalain 4:5 §:ssä säädetty vähimmän haitan periaate. Säännöksen mukaan esitutkinnassa ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin tutkinnan tarkoituksen saavuttamiseksi on välttämätöntä. Esitutkintaa suorittavalla tullimiehellä on myös velvollisuus olla aiheuttamatta esitutkintatoimenpiteillään tarpeetonta haittaa tai vahinkoa. (HE 222/2010 vp, 194.)

Vähimmän haitan periaatetta on sovellettava tapauskohtaisesti. Esitutkintaviranomaisella ei ole yleisesti säädettyä velvollisuutta kuulla rikoksesta epäiltyä tai muuta henkilöä harkittaessa toimenpiteen edellytyksiä. Tullimiehellä on kuitenkin velvollisuus selvittää päätöksenteon kannalta merkittävät seikat ja tällöin kuuleminen voi olla yksi niistä keinoista selvityksen hankkimiseksi. (Launiala 2012b, 4–5.) Vähimmän haitan periaatteen soveltamisessa tullimiehen tulee ottaa huomioon myös kohtuullisuus, ikä ja muut henkilökohtaiset asiat. (Kortesalmi 2014, 126.) Esimerkiksi kuulustelutoimenpidettä ei saa tehdä muina vuorokauden aikoina, jos se voidaan hoitaa päivällä (Niemi 2017, 875).

4.3.6 Suhteellisuusperiaate

Esitutkintalain 4:4 §:ssä ja tullin rikostorjuntalain 1:6 §:ssä säädetyn suhteellisuusperiaatteen tavoitteena on kohdentaa viranomaisvoimavaroja tarkoituksenmukaisesti ja rajata esitutkintaan osallistuvien henkilöiden oikeuksiin puuttumista asian laadun perusteella. Tämän periaatteen, kuten myös vähimmän haitan periaatteen perusteella pyritään puuttumaan henkilön oikeuksiin mahdollisimman vähän. (HE 222/2010 vp, 193.)

Suhteellisuusperiaate voi palvella rikosentekijän lisäksi myös uhria ja todistajia siten, että vähäisten rikkomusten selvittelyssä ja käsittelyssä he voivat välttyä liialliselta vaivalta (Niemi 2017, 874). Suhteellisuusperiaatteen mukaan rikoksen vakavuus on otettava huomioon esitutkintatoimenpiteitä mitoitettaessa ja henkilön oikeuksiin puuttuttaessa. Mitä vakavammasta rikoksesta on kyse, sitä laajempaa ja tuntuvampaa oikeuksiin puuttumista voidaan pitää perusteltuna. (Kortesalmi 2014, 124.) Periaate edellyttää käyttämään ensiksi lievempiä tutkintakeinoja, joiden avulla päämäärän saavuttaminen on todennäköistä. Jos lievemmät keinot havaitaan tehottomiksi tullimiehestä riippumattomasta syystä, voidaan käyttöön ottaa voimakkaammat toimenpiteet. (Launiala 2013, 7.) Pakkokeinojen käyttö sitoutuu siis rikoksen vakavuusasteeseen, joka ohjaa niiden käytön suhteellisuutta (Niemi 2017, 874). Toisaalta rikoksen vakavuuden lisäksi tulee huomioida asian laatu, jolloin lievemmänkin rikoksen aiheuttamat laajat vahingot voivat luoda tärkeän merkityksen rikoksen selvittämiseksi. Esitutkintatoimenpidettä mitoitettaessa sitä tulee arvioida suhteessa tavoiteltavaan tarkoitukseen. Esimerkiksi sillä, kuinka oleellinen tietty toimenpide on rikoksen selvittämisen kannalta, on merkitystä mitoitettaessa toimenpiteitä. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 36.)

Henkilöön liittyvistä seikoista pykälässä mainitaan erikseen henkilön terveys sekä korkea ja alhainen ikä. Toisaalta henkilön käyttäytymisellä voi olla merkitystä hänen oikeuksiin puuttumisen kannalta: tuntuvampien esitutkintatoimenpiteiden käytön tarve korostuu silloin, kun kohdehenkilö käyttäytyy esitutkinnassa välinpitämättömästi tai vaikuttaa asian selvittämiseen kielteisesti. (HE 222/2010 vp, 193–194.) Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2014:57 oli kysymys siitä, oliko huumausaineen käyttörikoksen epäilyn vuoksi yöaikaan suoritettu kotietsintä suhteellisuusperiaatteen mukainen. Tapauksessa A oli pysäytetty aamuyöllä liikennetarkastusta varten ja paikalla suoritettuna puhalluskokeen tulos oli ollut puhdas. A oli kuitenkin kieltäytynyt huumausaineen pikatestistä ja käyttäytynyt sekavasti ja ärtyneesti, eikä ollut perustellut testistä kieltäytymistään. Käytöksen vuoksi viranomaisille oli syntynyt epäily, että A olisi ajanut autoa huumausaineiden vaikutuksen alaisena. A:n autoon ja kotiin tehtiin kotietsintä, josta ilmoitettiin A:lle suullisesti. Kotietsinnän aikana asunnossa oli ollut A:n puoliso ja hänen 2-vuotias lapsi, eikä huumausaineita löytynyt. Korkeimman oi-

keuden päätöksen mukaan kotietsintä on ollut selvitettävän rikoksen laatuun ja etsinnän suorittamisaikaan nähden suhteellisuusperiaatteen vastainen.

5 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli perehtyä tullin oikeuksiin ja velvollisuuksiin huumausaineiden maahantuontirikoksien estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä voimassa olevaa lainsäädäntöä noudattaen. Työ toteutettiin tutkimalla tullin toimintaa koskevaa lainsäädäntöä, jota avattiin lain esitöiden avulla ja oikeuskirjallisuutta hyödyntäen. Teorian tueksi esitettiin lisäksi oikeustapauksia havainnollistamaan kerrottua.

Koska tullia koskevaa sääntelyä on useassa laissa, tässä työssä pyrittiin tuomaan esille niiden sisältöä yhtenä kokonaisuutena. Tullin rikostorjuntatyöstä itse kiinnostuneena koin sääntelyn yhteen kokoamisen mielenkiintoisena ja hyvänä lähtökohtana perehtyä tullin tekemään rikostorjuntatyöhön, jonka sisältöön ja laajuuteen ei tavallisesti kiinnitä huomiota. Lisäksi aiheen tärkeyttä korostaa huumausaineiden helpohko saatavuus, aiheen ajankohtaisuus ja tullin merkittävä tehtävä huumausaineiden aiheuttamien kauaskantoisten ja yhteiskunnallisten ongelmien torjumisessa. Työssä todettiin huumausaineiden vaarantavan lähtökohtaisesti käyttäjien terveyttä ja jopa henkeä, jonka vuoksi aineiden sääntely on aiheellista. Toisaalta useat aineet lisäävät käyttäjien aggressiivisuutta ja hallitsematonta väkivaltaisuutta, jolloin huumausaineiden sääntely on perusteltua myös muiden ihmisten terveyden ja turvallisuuden suojaamiseksi. Koska käyttäjien todettiin rahoittavan huomattavan osan hankkimistaan huumausaineista varastamallaan ja myymällään omaisuudella, huumausaineiden sääntely ja maahantuonnin torjuminen voivat välillisesti suojata omaisuuden hallintaan liittyviä oikeuksia.

5.1 Huumausainelainsäädäntö ja -rikollisuus

Ennen perehtymistä tullin toimintaan koin tarpeelliseksi käsitellä huumausainelakia taustoittavasti, sillä kyseinen laki toimii eräänlaisena pohjana tullin huumausainerikollisuuden torjunnalle. Koska Suomen huumausainepolitiikka perustuu totaalikieltoon, on uusien aineiden markkinoille tuleminen ja huumausainerikollisuuden muuttuminen pakottanut uudistamaan huumausainelakia tavoitteen mukaiseksi. Ensinnäkin huumausaineen määritelmän todettiin olevan lain mukaan moniulotteinen ja monia muita maita laajempi. Lisäksi viime vuosien aikana erityisesti uusien muuntohuumeiden ilmaantuminen markkinoille on kasvattanut huumausaineina pidettävien aineiden listaa entisestään. Usein lainsäädäntö tulee kuitenkin hieman jäljessä muuntohuumeiden kohdalla: uusia huumausaineita kehitetään nopeammin kuin niitä ehditään tunnistaa huumausaineiksi ja kieltää lailla. Toisaalta Suomessa on mahdollista luokitella uusia aineita huumausaineiksi kansallisella päätöksellä, mikä nopeuttaa prosessia huomattavasti.

Mielestäni erityisesti muuntohuumeiden salakuljetus tuo haasteita tullin rikostorjuntatyöhön, sillä näitä aineita esiintyy vaihtelevissa muodoissa eikä sisällöstä ja pitoisuuksista tiedetä. Koen tämän heikentävän huumausaineiden tunnistettavuutta tullin toimenpiteissä ja samalla lisäävän huumausaineesta aiheutuvien haittojen riskiä sen päätyessä jonkun käyttöön. Kun aineen sisällöstä ja pitoisuuksista ei tiedetä, pienikin määrä ainetta voi johtaa kuolemaan. Pidemmälle ajateltuna Suomen huumausainemarkkinoille päässeitä aineita myydään verkossa niin, että ostajan ikää tai tietämystä aineesta ei kysellä. Tämä on mielestäni erityisen huolestuttavaa siltä osin, että lapsetkin voivat ostaa huumausaineita verkosta.

Koska huumausaineiden todettiin useimmiten olevan peräisin ulkomailta, katsoin aiheelliseksi perehtyä rikoslain 50:1 §:ssä säädettyyn huumausainerikokseen maahantuonnin, hallussapidon ja hankkimisen osalta. Lisäksi huumausaineiden maahantuontia läheisesti koskevaa salakuljetusta käsiteltiin rikoslain 46:4 §:n avulla. Työssä selvitettiin, että kyseisistä huumausainerikoksien tekemuodoista voidaan rangaista huumausainerikokses-

ta sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeuteen. Rangaistusta edellyttää teon tahallisuus ja tekijän tietoisuus siitä, että kyseessä on laiton huumausaine. Mikäli aine on kätkeyty henkilön hallinnassa oleviin tavaroihin tämän tietämättä tai lähetetty tälle postitse, on aine toimitettava viivytyksettä poliisi-, tulli- tai rajavartiolaitosviranomaiselle heti sisällön selvittyä. Tällä tavoin toiminutta tietämättömyyttä kuriiria tai hallussapitäjää ei voida rangaista.

Työssä selvitettiin, että myös salakuljetuksen yrityksestä rangaistaan täytetyn teon veroisesti. Yritysvaiheen jälkeen rikoksessa ei useinkaan tarvita erityisiä täytäntöönpanotoimia, joten rikos jää yrityksen tasolle yleensä rikosentekijästä riippumattomista syistä. Huumausaineen kuljettamisen ja kuljetuttamisen yritys kriminalisoitiin vasta vuonna 2006, minkä koin itse hieman yllättäväksi. Nämä tekemuodot vastaavat rikosta mielestäni paremmin toiminnan alkuperäistä tarkoitusta ajatellen. Työssä esiteltiin lyhyesti myös rikoslakiin vuonna 1990 otettu säännös lievästä salakuljetuksesta, joka mahdollistaa prosessuaalisesti kevyemmän oikeudenkäyntimenettelyn tällaisissa vähäisissä sakolla rangaistavissa rikoksissa. Tämä toteuttaa mielestäni myös nykyisin rikoksen tutkinnalle asetettua vaatimusta suhteellisuusperiaatteesta.

Esitutkinnassa teon katsominen huumausainerikokseksi ja rangaistuksen mittaaminen riippuu usein teon olosuhteista. Huumausainerikoksia käsittelevässä luvussa kuvailtiin useita erilaisiin olosuhteisiin pohjautuvia oikeustapauksia havainnoimaan kerrottua. Työssä todettiin huumausainerikosten tekemuotojen olevan usein päällekkäisiä ja rikosentekijän syylistyvän käytännössä moneen huumausainerikoksen tunnusmerkistössä mainittuun tekoon. Koska huumausainerikoksen eri tekemuodot ovat saman rangaistussäännöksen alaisia, tekoa pidetään kuitenkin vain yhtenä rikoksena.

Kansainvälisten rikollisryhmien tekemät huumausainerikokset ovat usein törkeitä. Törkeän huumausainerikoksen todettiin olevan perusrikosta törkeämpi muoto, jonka kvalifiointiperusteet käytiin työssä yksitellen läpi esitellen perusteisiin liittyviä oikeustapauksia. Törkeä huumausainerikos edellyttää jonkin työssä esitellyn kvalifiointiperusteen täyttymistä, minkä lisäksi teon tulee olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeyden kokonaisarvostelun todettiin olevan

lisäedellytys, eikä sen tarkoitus ole helpottaa ankaroittamisperusteiden täyttymistä. Koska perusrikoksen yritys on todettu rangaistavaksi, myös törkeän huumausainerikoksen yritys rangaistaan samassa laajuudessa. Törkeän huumausainerikoksen rangaistuslatitudi velvoittaa antamaan rikoksesta vähintään yhden ja enintään kymmenen vuoden vankeustuomion.

Huumausaineiden käyttökulttuuri on muuttunut vuosien saatossa, ja jätevesitutkimuksista on saatu autenttista tietoa huumausaineiden käytön kasvusta. Huumeisiin suhtautuminen on muuttunut sallivammaksi ja kansainvälistyminen on selkeästi lisännyt ja helpottanut huumausaineiden tuontia Suomeen, mikä osaltaan näkyy tullin tekemien huumetakavarikoiden lisääntymisenä. Useimmiten huumausaineiden maahantuontirikokset ovat yksittäisten maahan saapuvien henkilöiden tekemiä väärinkäytöksiä, mutta myös järjestäytyneillä ja erityisesti kansainvälisillä rikollisryhmillä on entistä suurempi osuus huumausaineiden maahantuontirikoksissa. Tutkimistani huumausaineen maahantuontirikoksiin liittyvistä oikeustapauksista suurin osa koskikin suunnitelmallista toimintaa, jossa oli kyse suuresta määrästä huumausainetta. Työssä ilmeni myös, että rikollisryhmän hierarkian yläpäässä olevaan rikoksentekijään verrattuna kuriirille voidaan tuomita lievempi rangaistus riippuen tämän asemasta ja osallistumisensa tietoisuudesta. Koen tämän oikeudenmukaiseksi, sillä kuriirin teko on mielestäni vähemmän moitittavaa päätekijän nähden, joka ”pyörittää huumeliigaa” ollen toiminnan suunnitelmallisuuden ja laajuuden takana.

5.2 Tulli rikostorjuntatyössä

Työssä avattiin tullin sisäistä rakennetta, minkä koin toimivan yleisenä pohjatietona tullin toiminnasta. Tullin toimintaan perehdyttiin hyödyntämällä tullin hallinnosta annettua lakia, tullilakia ja tullin rikostorjuntalakia, jotka sääntelevät tullin toimintaa ensisijaisesti. Toiminnan hahmottamista helpottamaan työssä avattiin useita tullin tehtäviin liittyviä käsitteitä.

Tullin tehtävänä on suorittaa tullirikostorjuntaa sekä sen myötä ilmenneiden tullirikoksien esitutkintaa. Työssä perehdyttiin tullin toimivaltuuksiin, joilla

huumausaineiden maahantuontia pyritään estämään. Esimerkiksi kansainvälisen yhteistyön kautta saatujen tietojen perusteella tullissa pystytään suuntaamaan valvontaa ja tarkastuksia todennäköisiin salakuljetuksiin. Tullimiehellä on oikeus pysäyttää henkilö ja tarvittaessa suorittaa henkilöön kohdistuva etsintä tai pistokokeenomainen tarkastus esimerkiksi autoon. Nämä tullin toimivaltuuksiin kuuluvat toimenpiteet voidaan suorittaa huumausaineiden löytämiseksi. Valvonnan alle kuuluvien postilähetysten avaaminen on sallittua vasta siinä vaiheessa, kun se on ainoa vaihtoehto todeta sisältö huumausaineksi. Lisäksi työssä selvitettiin, että tullivalvonnassa apuna käytetään usein huumekoiria ja teknisiä laitteita. Koen näiden olevan miltei välttämättömiä ja resursseja säästäviä apukeinoja, sillä ihminen ei yksin pysty korvaamaan näistä saatavia hyötyjä. Vaikka tullin toimialueen todettiin kattavan koko maan, huumausainerikollisuuden kansainvälistymisen vuoksi erityisesti valtion rajoille keskittyneellä matkustaja- ja postiliikenteen tullivalvonnalla on mielestäni merkittävä ennaltaehkäisevä vaikutus.

Posti- ja matkustajaliikenteestä löydetty tai tullille muutoin luovutetut huumausaineet on takavarikoitava todisteellisesti pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimesta. Pääsääntöisesti takavarikoidut huumausaineet on myös hävitettävä todisteellisesti, mutta mahdollista oikeudenkäyntiä varten osa aineesta on toistaiseksi säilytettävä todistuskappaleena. Toisaalta tullivalvonnassa löydettyyn huumausaineeseen voidaan myöntää tullille hallussapitolupa, jolloin kyseistä huumausainetta voidaan myöhemmin käyttää tullirikostorjunnan suorittamista varten esimerkiksi huumekoirien koulutuksessa. Erityinen hallussapitolupa on mielestäni välttämättömyys, mikä parantaa huumausaineiden maahantuonnin pysäyttämisen varmuutta.

Työssä selvitettiin, että tullin esitutkintatoimivallasta tullirikoksissa säädetään tullin rikostorjuntalaissa. Koska myös poliisi on toimivaltainen tutkimaan tullirikoksia, on tutkinnassa huomioitava PTR-laki esitutkinnan toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus-, taloudellisuus- ja tehokkuusvaatimuksien täyttymiseksi. Työssä nostettiin esille esimerkiksi ilmoittamisvelvollisuus, jonka tavoitteena on varmistaa poliisin ja tullin välinen tiedonkulku. Vakavan rikoksen epäilyn tai jo aloitetun toimenpiteen informointi estää viranomaisten päällekkäistä toimintaa

ja edesauttaa yhteistyön tehokkuutta sekä mahdollistaa esitutkinnan siirtämisen poliisille. Koska tullilla on esitutkinnassa huomattavan paljon yhtäläisiä oikeuksia poliisin kanssa, pidän ilmoitusvelvollisuutta erittäin merkittävänä seikkana. Tämä mahdollistaa hukkaamasta resursseja samoihin rikoksiin, jolloin viranomaistoiminnan tehokkuus säilyy.

Työssä tutustuttiin myös esitutkinnassa selvitettäviin seikkoihin ja keinoihin niiden hankkimiseksi. Tutkijan on selvitettävä rikoksen todelliset tapahtumat, eli tunnusmerkistön täyttyminen ja tekoajan olosuhteet, aiheutuneet vahingot ja siitä saadut hyödyt sekä kaikki asianosaiset. Lisäksi on selvitettävä muut syyteharkinnan ja rikoksentekijälle määrättävän seuraamuksen puolesta puhuvat todisteet. Esitutkinnassa selvitetään riittävällä kohtuudella saatavissa olevat epäiltyä vastaan puhuvat seikat, mutta myös epäillyn syyttömyyttä puolustava näyttö on selvitettävä. Asioiden selvittämiseen tulee kohdistaa riittävästi henkilöä ja muita voimavaroja, jotta tehokkuusvaatimus täyttyy eikä tutkintaa päätetä perusteettomiin johtopäätöksiin.

Opinnäytetyössä tutkittiin tullin esitutkintatoimivaltuuksiin kuuluvia salaisia pakkokeinoja. Näiden huumausaineiden salakuljetuksen tai hallussapidon estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä hyödynnettävien tiedonhankintamenetelmien käyttöä on kuitenkin rajoitettu kunnioittamaan perus- ja ihmisoikeuksia. Olennaista on se, että salaisia pakkokeinoja on käytettävä vasta silloin, kun rikosta ei olisi muutoin mahdollista selvittää. Kaikkia salaisia pakkokeinoja yhdistää nimensä mukaisesti se, ettei kohteena oleva henkilö tiedä häneen kohdistettavista pakkokeinoista. Pääsääntöisesti salaisia pakkokeinoja ei saa käyttää vakituiseen asumiseen käytettävässä tilassa. Lisäksi joidenkin pakkokeinojen käyttämisen edellytyksenä on se, että rikoksesta seuraa pykälässä mainittu rangaistus. Työssä läpikäydyt pakkokeinot on suunniteltu tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi, ja niiden käyttöön tullilla on pitkälti samat oikeudet poliisiin verrattuna pakkokeinolain mukaisten oikeuksien kokiessa molempia viranomaisia. Esimerkiksi järjestäytyneen rikollisryhmän huumausaineiden salakuljetuksen laajuuden selvittämisen kannalta kuljetuksen valvottu läpilasku voi olla kaikkein merkittävin keino. Tullin oikeus käyttää valvottua läpilaskua on mielestäni perusteltua, sillä tullilla on yleensä ensimmäinen

viranomainen, joka kohtaa ja havaitsee rikollisen toiminnan. Oikeuden myötä on mahdollista kitkeä huumausainerikollisuutta laajemmin verrattaessa siihen, että yksittäiset salakuljetukset vain pysäytettäisiin tullissa. Mielestäni kyseiset pakkokeinot ovat välttämättömiä tullin toiminnan tavoitteen ja tehokkuuden saavuttamiseksi.

Viimeiseksi työssä perehdyttiin esitutkintalain mukaisiin periaatteisiin, joita tullin virkamiehen on noudatettava esitutkintaa suorittaessa. Ensimmäiseksi selvitettiin, että esitutkinnassa tulee korostaa rikoksen uhrin ja tekijän välistä tasapuolista kohtelua keräämällä rikoksesta epäillyn puolesta sekä vastaan puhuva näyttö. Tutkijalla ei myöskään saa olla ennakkokäsitystä rikosentekijän syyllisyydestä. Rikoksesta epäillylle on ilmoitettava todisteellisesti tämän itsekriminointisuojusta, jonka käyttämisestä epäilty päättää itse. Vaitiolo tai totuudenvastaiset kertomukset voidaan katsoa hänen vahingoksi, mutta tuomioita ei yksinomaan saa perustaa vaikenemiseen tai todistamisesta kieltäytymiseen. Tutkijan on myös todisteellisesti ilmoitettava avustajan käytön oikeudesta, jolloin epäillyn itsekriminointisuoja ja puolustautumismahdollisuutta on toteutettu. Lisäksi kaikkia esitutkintaan osallistuvia tulee kohdella mahdollisimman pitkälle niin, etteivät henkilöt toimenpiteiden vuoksi tule leimautuneiksi epäilyksen alaisiksi. Tarpeettoman julkisuuden ja huomion välttäminen sekä henkilöön liittyvien seikkojen huomioon ottaminen toteuttavat tutkijalta vaadittavaa hienotunteisuutta.

Edellä mainittuihin periaatteisiin liittyy läheisesti syyttömyysolettama. Taustalla on ajatus siitä, että ketään ei saa kohdella syyllisenä rikokseen, kunnes syyllisyys on laillisesti näytetty toteen. Tämän periaatteen todettiin herättävän kuitenkin ristiriitaa, sillä esitutkinnan aloittaminen ja syytteen nostaminen edellyttävää tietynasteista epäilyä ja näyttöä henkilön syyllisyydestä. Tähän liittyen asianosaisten oikeuksiin saa puuttua vähimmän haitan periaatteen edellyttämänä vain sen verran kuin tutkija katsoo sen olevan tutkinnan tarkoituksen saavuttamiseksi välttämätöntä. Päätöksenteon kannalta merkittävimpiä seikkoja selvittäessään tutkijan on toimittava kohtuullisuuden rajoissa sekä huomioitava asianosaisen henkilökohtaiset asiat. Viimeiseksi todettiin, että tullin on toimittava kaikissa esitutkinnan toimissa suhteellisuusperiaatteen mukaisesti huolehtien

tarkoituksenmukaisesta viranomaisvarojen kohdentamisesta suhteessa rikoksen vakavuusasteeseen. Lisäksi tutkijan on arvioitava esitutkintatoimenpiteen ja sillä tavoiteltavan tarkoituksen suhdetta.

Kaikin puolin edellä mainitut periaatteet kytkeytyvät toinen toisiinsa ja toteuttavat oikeudenmukaisuutta yhdessä. Nostaisin kuitenkin ristiriitaa herättävän syyttömyysolettaman vielä esille. On kiistatonta, että ketään ei voida pitää syyllisenä ennen kuin todisteellinen näyttö syyllisyydestä on esitetty. Näin ollen esimerkiksi tullissa henkilön matkatavaroista löytyneen huumausaineen kohdalla tulee ottaa huomioon se, että matkatavaroiden haltija ei välttämättä itse ole ainetta piilottanut. Kuten työssä jo todettiin, aineen hallussapito luo lähtökohtaisesti olettan tahallisuudesta, joten tietämätön kuriiri on väistämättä epäillyn asemassa. Tutkinnassa on kuitenkin otettava huomioon, onko joku muu voinut käyttää asiasta tietämätöntä henkilöä hyväkseen. Riidatonta tilanteessa on se, että rikos on tapahtunut, jolloin myös esitutkinnan aloittamisen kynnys on ylittynyt. Vaikka tietämätön kuriiri olisikin epäillyn asemassa esitutkinnan aikana, syyttömyysolettama velvoittaa tutkijaa olemaan johdattelematta ja vihjailematta syyllisyydestä. Toisaalta on epäillyn asemassa olevan kannalta oikeutettua, että esitutkinnan aikana tutkijan toimesta tapahtuneen halventamisen tai valheellisten vihjausten seurauksena virkamiestä voidaan syyttää kunnianloukkauksesta. Samalla korostuu todellisten tapahtumien selvittäminen oikein mitoitettujen toimenpiteiden ja resurssien avulla niin, että epäillyn syyllisyydestä tai syyttömyydestä saadaan riittävä näyttö.

5.3 Opinnäytetyö prosessina

Huumausaineista oli saatavilla laajalti tietoa, mutta tässä opinnäytetyössä mainittiin muutamia esimerkkejä ja huumausaineita sivuavia termejä niin, että lukija saa yleiskuvan huumausainelainsäädännöstä ja siitä, mikä huumausaineen määritelmä on nykypäivänä. Pääaiheeseen liittyen työssä perehdyttiin tullin toimintaan ja avattiin useita siihen liittyviä käsitteitä pääasiassa tullin hallinnosta annetun lain, tullilain ja tullin rikostorjuntalain sekä näiden lakien esitöiden avulla. Kirjallisuutta löytyy niukasti, jonka vuoksi koin kirjoittamisprosessin

jokseenkin haastavaksi. Tämän vuoksi uskon lähteiden määrän jääneen kokonaiskuvassa jonkin verran pienemmäksi. Esitutkinta sekä siihen liittyvät toimet ja periaatteet on kuitenkin määritelty tarkasti lainsäädännössä, joten niiden koaminen yhteen luonnistui loppujen lopuksi kohtalaisesti pienen organisoinnin jälkeen. Tullin toimenkuvaan liittyviä yksittäisiä säännöksiä työssä tarkennettiin pakkokeino- ja esitutkintalakien avulla. Niiden tutkimisessa hyödynnettiin myös oikeuskirjallisuutta, jota on helposti saatavilla. Pyrin löytämään työssä esitellyt oikeustapaukset siten, että niissä on selkeästi havaittavissa esimerkiksi tietyn esitutkintaperiaatteen noudattaminen tai sen laiminlyönti.

Opinnäytetyötä tehdessä koin aiheen rajauksen hieman ongelmalliseksi. Tietty osa-alue liittyy usein johonkin uuteen säännökseen, jota olisin halunnut käsitellä ja tuoda enemmän esiin. Useaan lakiin linkittynyt aihe vaati priorisoimaan niin, että työstä koostuu pääasiat kattava, mutta kuitenkin ymmärrettävä ja tarpeeksi yksinkertainen kokonaisuus. Välillä usean lain ja säännöksiin liittyminen toisiinsa tuotti itsellekin päänvaivaa. Esimerkiksi tullin rikostorjuntalaissa on säädetty selkeästi tullin toimivaltuuksista, mutta pakkokeinolaissa on myös tullin virkamiestä koskevia pykälä, vaikka laki koskee ensisijaisesti poliisia.

Vaikka aluksi aiheen lähestyminen ja rajaus tuntui haastavalta, kaiken kaikkiaan koen saaneeni kootuksi työhön tärkeimmät seikat, jotka on otettava huomioon tullin tekemässä käytännön työssä sekä esitutkinnassa huumausaineiden maahantuontirikoksien estämiseksi, paljastamiseksi sekä selvittämiseksi. Toisaalta koska useiden huumausaineiden ja lääkeaineiden raja on usein häilyvä, työhön olisi voinut sisällyttää myös lääkeaineet. Alussa koin sen kuitenkin aiheuttavan enemmän sekavuutta, joten työn selkeyttä ja järkevissä mittasuhteissa pysymistä ajatellen päätin rajata lääkeaineet aiheen ulkopuolelle. Alkuhaasteiden jälkeen työ lähti kuitenkin etenemään suunnitellusti, jota auttoi myös suhteellisen runsas ajankäytön mahdollisuus. Opinnäytetyö prosessina kehitti olemaan kriittisempi lähteiden valinnassa ja käyttämään runsaasti aikaa eri lähteiden etsimiseen ja vertailuun. Lähteiden etsimiseen resursseja kului ajallisesti oletettua enemmän, sillä koin tulliin liittyvän lähdekirjallisuuden löytämisen hetkittäin hankalaksi. Toisaalta eri tahoilla säädetyn lakitiedon koaminen yhtenäiseksi ja

järkeväksi kokonaisuudeksi haastoi oppimaan asioiden organisointia opinnäytetyön aiheen kannalta.

Työn valmistuttua itselläni heräsi ajatuksia siitä, kuinka aiheen tutkimista voisi laajentaa. Olisi mielenkiintoista selvittää tarkemmin huumausaineiden salakuljetusten ehkäisyä ja paljastamista PTR-viranomaisten näkökulmasta heidän yhteistoiminnasta annetun lain mukaan. Kuten työssä todettiin, rajavalvonta ei varsinaisesti kuulu tullin tehtäviin, mutta on silti tietyin edellytyksin toimivaltainen suorittamaan rajatarkastuksia. Lisäksi kannabiksen kasvatuksesta omaan käyttöön sekä sen hallussapidon laillistamisesta on käyty viime vuosina keskustelua, ja asiasta on tehty useita kansalaisaloitteita. Tästä dekriminallisoinnista seuraisi varmasti muutoksia maahantuontirikollisuuteen, joiden vaikutuksesta tullin tekemään työhön olisi mielenkiintoista tutkia.

Lähteet

Esitutkintalaki 805/2011.

HE 66/1988 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 180/1992 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä.

HE 213/2000 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain ja pakkokeinolain 5 luvun 11 §:n muuttamisesta.

HE 53/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 50 luvun muuttamisesta.

HE 22/2008 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle huumausainelaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 26/2008 vp. Hallituksen esitys laiksi poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 197/2008 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle tulliselvitysrikoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 222/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.

HE 145/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Tullin hallinnosta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 174/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Tullissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 263/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi.

HE 327/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi huumausainelain ja rikoslain muuttamisesta.

HE 153/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle tullilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Husa, J., Mutanen, A. & Pohjolainen, T. 2008. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki: Talentum.

Huumausainelaki 373/2008.

Kainulainen, H. 2007. Oikeudelliset säännökset. Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto. 3–12.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152536/TTA79_Kainulainentoim_2007.pdf?sequence=1. 3.4.2018.

Kainulainen, H. 2016. Huumeet ja laki. Päihdelinkki.

<https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteet-ja-yhteiskunta/huumeet-ja-laki>. 8.1.2018.

Keskinen, H. 2017. Valkeakoskella on jopa 11-vuotiaita huumeidenkäyttäjiä – "Mitä nuorempi käyttäjä on, sen nopeammin riippuvuus syntyy". Aamulehti. <https://www.aamulehti.fi/uutiset/valkeakoskella-on-jopa-11-vuotiaita-huumeidenkayttajia-mita-nuorempi-kayttaja-on-sen-nopeammin-riippuvuus-syntyy-200396000/>. 4.1.2018.

Kimpimäki, M. 2015. Kansainvälinen rikosoikeus. Helsinki: Kauppakamari.

KKO 2001:91.

KKO 2005:56.

KKO 2006:59.

- KKO 2012:45.
 KKO 2014:34.
 KKO 2014:57
 KKO 2014:59.
 KKO 2017:9.
 KKO 2017:93.
 KKO 2018:3.
 KKO 2018:7.
 Korttesalmi, L., Springare, S. & Rantaeskola, S. 2014. Esitutinnan periaatteet. Teoksessa Rantaeskola, S (toim.). Esitutkintalaki – Kommentaari. Poliisiammattikorkeakoulu: Tampere. 117–168.
 Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta 687/2009.
 Laki rikostorjunnasta Tullissa 623/2015.
 Laki tullin hallinnosta 960/2012.
 Lappi-Seppälä, T. 2009. Kriminaalipolitiikan perusteita. Teoksessa Lappi-Seppälä, T (toim.). Rikosoikeus. Helsinki: WSOYpro. 55–66.
 Launiala, M. 2012a. Esitutkinta ja hienotunteisuus – hienotunteisuusperiaate uudessa esitutkintalaissa (805/2011). Edilex. <https://www-edilex-fi.tietopalvelu.karelia.fi/artikkelit/8750.pdf>. 4.4.2018.
 Launiala, M. 2012b. Välttämättömyys, optimointi ja minimointi – vähimmän haitan periaate uudessa esitutkintalaissa (805/2011). Edilex. <https://www-edilex-fi.tietopalvelu.karelia.fi/artikkelit/8750.pdf>. 4.4.2018.
 Launiala, M. 2013. Suhteellisuusperiaate uuden esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 4 §:ssä. Edilex. <https://www-edilex-fi.tietopalvelu.karelia.fi/artikkelit/10615.pdf>. 4.4.2018.
 Launiala, M. 2016. Esitutinnan tarkoituksiperistä ja esitutkintaperiaatteista. Edilex. <https://www-edilex-fi.tietopalvelu.karelia.fi/artikkelit/16178.pdf>. 5.4.2018.
 Leinonen, S. 2014. Rangaistusarvon määrittämisestä – erityisesti törkeissä huumausainerikoksissa. Edilex. Pro gradu -tutkielma. <https://www-edilex-fi.tietopalvelu.karelia.fi/opinnaytetyot/12431.pdf>. 3.4.2018.
 Niemi, J. 2017. Esitutkinta. Teoksessa Frände, D (toim.). Prosessioikeus. Helsinki: Alma Talent. 869–892.
 Niemi, J. 2017. Pakkokeinot. Teoksessa Frände, D (toim.). Prosessioikeus. Helsinki: Alma Talent. 893–929.
 Nuutila, A-M. & Melander, S. 2009. RL 50 luku: Huumausainerikokset. Teoksessa Lappi-Seppälä, T (toim.). Rikosoikeus. Helsinki: WSOYpro. 1363–1417.
 Nuutila, A-M. 2010. Rikostentorjunta, rikoksen selvittäminen ja perusoikeudet. Edilex. <https://www-edilex-fi.tietopalvelu.karelia.fi/artikkelit/7122.pdf>. 5.4.2018.
 Pakkokeinolaki 806/2011.
 Parviainen, J & Rantaeskola, S. 2014a. Esitutkintaan osalliset. Teoksessa Rantaeskola, S (toim.). Esitutkintalaki – Kommentaari. Poliisiammattikorkeakoulu: Tampere. 47–74.
 Parviainen, J. & Rantaeskola, S. 2014b. Soveltamissäännökset. Teoksessa Rantaeskola, S (toim.). Esitutkintalaki – Kommentaari. Poliisiammattikorkeakoulu: Tampere. 27–45.

- Rautio, I. 2009. RL 46 luku: Säännöstelyrikokset ja salakuljetus. Teoksessa Lappi-Seppälä, T (toim.). Rikosoikeus. Helsinki: WSOYpro. 1245–1260.
- Rikoslaki 39/1889.
- Saarinen, J. 2017. Koululaisten vastaus yllättää: Näin helppoa on hankkia huumeita Pirkanmaalla – yli neljännes ammattikoulun työistä polttanut kannabista. Aamulehti. <https://www.aamulehti.fi/uutiset/koululaisten-vastaus-yllattaa-nain-helppoa-on-hankkia-huumeita-pirkanmaalla-yli-neljannes-ammattikoulun-tytoista-polttanut-kannabista-200409211.4.1.2018>.
- Sneck, T. 2002. Tullilainsäädäntö. Helsinki: WSOY lakitieto.
- Tolvanen, M. & Kukkonen, R. 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.
- Tolvanen, M. 2014. Huumausainerikokset ja alkoholirikokset. Teoksessa Lundelin, S (toim.). Keskeiset rikokset. Helsinki: Edita. 875–911.
- Tulli. 2017a. Tulli suojaa yhteiskuntaa. <http://tulli.fi/tietoa-tullista/tullin-toimintayhteiskunnan-suojaaja#>. 10.1.2018.
- Tulli. 2017b. Tullin valvonnan vuosijulkaisu 2017. <http://tulli.fi/documents/2912305/3775682/Tullin%20valvonnan%20vuosijulkaisu%202017/c942932e-35ec-4b4f-850f-1b58a95de989?version=1.2>. 6.4.2018.
- Tullilaki 304/2016.
- Valtiovarainministeriö. 2016. Tullin laaja tehtäväkokonaisuus vaatii tiivistä yhteistyötä. http://vm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tullin-laaja-tehtavakokonaisuus-vaatii-tiivistä-yhteistyötä. 3.4.2018.
- Varjonen, V. 2015. Huumetilanne Suomessa 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.